

ZSIDÓ ÉLET

FELEKEZETI HETILAP

SZERKESZTETTE 1933—1937.
KECSKEMÉTI VILMOS

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:
BUDAPEST, VII., ERZSÉBET-KÖRÜT 18
TELEFON: 1-363-61.

ELŐFIZETESI ÁR:
FÉLÉVRE 10 PENGO
EGÉSZ ÉVRE 20 PENGO

Negatív antiszemitizmusról

szólt a kiváló politikus szentistván-napi cikkében és fejtegetéseit történelmi megállapításokkal támasztván alá, arra a következtetésre jut, hogy a zsidókérdés megoldása nálunk nem sikerült. Mert nem sikerülhetett. Meg pedig azért, mert egy lényegében gazdaságilag negatív antiszemitizmussal gazdaságilag pozitív eredményeket elérni nem lehet. Nem mondhatjuk, hogy figyelmeztetését későn mondta el, mert igaz, hogy a zsidótörvény előtt is elmondta. Azt sem mondhatjuk, hogy most ebben a cikkében igazságtalan a zsidósággal szemben, mert tényleg el ismeri és nyomatékosan hangsúlyozza, hogy a zsidóságnak komoly érdemei vannak az önálló magyar ipari, kereskedelmi és a hitelélet kiépítése körül. Elismeri, hogy az ország erőforrásainak gyorsabbütemű kiaknázása, a városi élet erőteljesebb fellendülése nélkül — amelyekben nem kis része volt az ország zsidóságának — gyarmatország maradtunk volna. És bár ez nekünk semmiképp sem vigasz azt is ki meri mondani, hogy ennek az új gazdasági életrendnek könnyen egy primitívebb gazdasági fokra való visszasüllyedés lehet a fájdalmas következménye — amitől pedig Isten óvja meg ezt a különben is sokat szenvedett országot.

Bár mindenben sok objektív megfigyelés, sok becsületos szándék, tiszta állampolgári aggodalom és féltő gond tevődik össze, a magyar zsidóság mégis fájdalommal állapítja meg, hogy ez az *utólagos figyelemzés* nem lehet most már olyan pozitív és eredményes hatású, mint amilyen hatása a kiváló állampolgár azon megnyilatkozásának volt, amelyben — közvetlenül a híres győri beszéd után — maga is sürgősen „elintézendőnek” mondotta a zsidókérdést. Ha ugyanakkor *mind-*

A lochnessi szörny

Írta: HÁMOS GYULA

A lochnessi szörny ismét felbukant. Ezúttal azonban nem Angliában, hanem a Síp-utcában. Ismételten halljuk, hogy a rendkívüli idők rendkívüli kiadásokat kívánnak s hogy a felmerült deficitet csakis a hitközség adófizető tagjainak áldozatkészsége folytán képesek nagy mértékben fedezni.

Sorvad a hitközség? Fogynak a hitközségi tagok? A súlyos viszonyok folytán csökkennek a jövedelmek? Az adóalanyok Budára költözködnek? Mindezek folytán természetesen csökkennek a hitközség bevételei is, ez azonban nem okoz nagy fejtörést a P. I. H. vezetőinek. Fel kell emelni az adót! Nem baj, ha ősz van vagy tavasz, sőt lehet ősszel is, tavaszal is. Akinnek nem tetszik fellebezhet, vagy átsétálhat más felekezetbe, hiszen hova-tovább a felekezet tagjait már nem köti más vallásához, mint az adófizetés kötelezettsége.

Most ismét felbukant a szörny. Innen is, onnan is halljuk, hogy ezekben a szomorú időkben az összetartás, az egység és a tömörülés mily fontossággal bír s csak a közös munkálkodás, a közös erőfeszítés és közös áldozatkészség mentheti meg a P. I. H. intézményeit, melyek másképp sorvadásra vannak ítélve, s melyeket a P. I. H. maga nem tud fenntartani. A

jajveszélés mindig a Zsidó Kórház fenntartása miatt történik. A Zsidó Kórház nagyon szívéhez nőtt a vezetőségnek, ami különböző okoknál fogva érthető is. Azt azonban nem tudjuk megérteni, hogy a P. I. H. miért állítja tendenciózusan a közvélemény elé, úgy, hogy az áldozatkész pesti zsidóság pénzéből a kórházakra évi másfélmillió pengőt áldoz. A szubvencionált sajtóban olvasható, hogy a hitközség vezetősége 1937-ben 1,591.000 pengőt fordított kórházi célokra. „A pesti hitközség 8 évi munkája” című szürke beszámolójában közli a nyilvánossággal, hogy munkálkodásának szellemét jellemzi, hogy kórházaira másfélmillió pengőt költ. Sós Endre az ismert újságíró és felekezeti közíró egyik cikkében pedig úgy állítja be a másfélmillió kórházi kiadást, mint a hitközség szociális célokra hozott áldozatát. Ezeknek a beállítottságoknak olyan a színezetük, mintha a másfélmillió, *fond perdu* volna s ezt az összeget az adófizetőknek kell kiizzadni. Fentiekből is látható, hogy a Síp-utca és érdekeltségei, valamint a nem tájékozott szakírók úgy állítják be a közvélemény előtt a Zsidó Kórházat, hogy annak fenntartása az egész zsidóság egyetemleges kötelessége és ennek érdekében még olyan áldozatot is meg kell hozni, mint pl. Buda egyesítését Pesttel. Kérdez-

járt előzetes figyelmeztetésként mindazokra rámutatott volna, amire most utólag próbálja a nemzetet ráeszméltetni, akkor talán sok-sok keserűség elmaradt volna és talán elmaradt volna az a „világnézeti harc” is, amely a cikkirő megállapítása szerint is csak az ellenté-

tek szítására, belső gyöngítésükre, a gyűlölet felkeltésére, az irigységre és a bosszúállás szellemének felkorecsolására alkalmas.

Adja Isten, hogy ezek a tiszta szavak mégis megtisztítsák a lelkeket, a gondolatokat és szándékokat.

zük, miért hallgatja el állandóan és következetesen a P. I. H. vezetősége, hogy a *kórházaknak bevételeik is vannak*. Sőt... Így a Zsidó Kórháznak 1937-ben 1.461.084.64 pengő volt a bevétele, kiadása pedig 1.590.506.14, a deficit tehát 129.421.50 pengő. Ez az összeg tehát, amelyet kórházaira fordít, mint szociális kiadást, de semmiestre sem másfélmilliót, amelylyel a közvéleményt elkápráztatják. Ugyanez a helyzet a P. I. H. egyéb intézményeinél is. Így az: *alapítványi fiúárvaház 1937. évi* összbevétele 132.802.01 pengő, míg összkiadása 127.777.05 pengő volt, így 7.824.96 pengő kezelési többlet mutatkozik. Amint látjuk a P. I. H.-nek nem kerül áldozatba a fiúárvaház fenntartása.

Az *Izraelita Siketnémák Országos Intézeténél* 1937-ben a deficit 34.143.98 pengőt tett ki, amit a P. I. H. fedezett. A deficit mindenestre kevesebb volna, ha ez az Intézet titkáranak — aki egyben a hitközség jól dotált főtitkára — tevékenységeiért az Intézet házában rendelkezésére bocsátott 5 szobás, fűtéssel és világítással ellátott lakást értékesítené, mert szerintünk összeférhetetlen az, ha az ellenőrzésre és felügyeletre hivatott főtitkár és ellenőrizendő titkár ugyanaz a személy. Szomorúan szemléljük ezt az összeférhetlenséget, annál is inkább, mert tudjuk, hogy a főtitkár tekintélyes lakbért is élvez a hitközségtől. A *lovag Wechseltmann és neje nevét viselő Vakok Intézeténél* 1937-ben 25.641.91 pengő volt a kezelési hiány.

Más intézményei a P. I. H.-nek nincsenek.

Amint látjuk az intézményeknél mutatkozó deficitiek nem olyan nagyméretűek, hogy azért meg kell kongatni felettük a vészharangot. Egy mintaszerűen vezetett adminisztráció nem festene szomorú képet jóhírű intézményeiről, melyeknek állandó jellegű bevételeik vannak, hanem körülnézne a saját portáján s bizonyára meghökkenne, ha azt látná, hogy 1937-ben 4.402.491 pengő tényleges bevétel mellett, ebből az összegből 1.686.191 pengő esik a tényleges személyzeti kiadásokra és amellet a hitközségi adminisztráció személyzetének több mint a fele ropant alacsony fizetésű és nyomorgó kistisztviselő.

A szörny tehát nem az intézményeknél bukkan fel, hanem a személyzeti kiadásoknál.

Van zsidó óvoda: felelet egy szomorú anyának

A *Zsidó Élet* legutóbbi számában egy zsidó anya keserves panaszát olvastuk. Arról szólt a panasz, hogy négyéves kisleányát kiesűfolják a nem-zsidó pájtások és nincs hely, ahova nyugodtan küldhetné gyermekét: nincs zsidó óvoda. — Ez a beszámoló, amely a főváros — tudunkkal — egyetlen zsidó magánóvodájáról fog szólni, nem készül reklámnak. A város nagy, kisgyermek számára a közlekedés nehéz, nagyon lehet, hogy az a szomorú és kedvetlen szülő, akinek panaszja éppen napvilágra került, továbbra sem küldheti gyermekét nyugodtan megbízható, meleg környezetű zsidó óvodába. De beszámolni arról, hogy zsidó óvoda mégis van, úgy érezzük, kötelességünk, ha egyelőre csak a lágymányosi zsidó családok járathatják gyermekeiket zsidó gyermekfoglalkoztatóba.

Az óvoda zsidó szelleme két komponensből tevődik össze. Az elsövel röviden végezhetünk: idegen vallások idegen szokásait nem gyakoroljuk. És csak aki ismeri a kisgyermek könnyű befolyásolhatóságát és új élmények iránti rendkívüli fogékonyságát, tudja méltányolni kellőképp, mit jelent a gyermek számára az, ha kiskorának kimagasló eseményeként karácsonyi ünnepélyre, vagy mikulási örömökre emlékszik. Érthetően: örök vágyat érez az ilyen örömek megismétlése iránt. És mit jelent másrészt az, ha ugyanilyen vágygal akarja újraélni azt az örömet és boldogságot, amit gyermekkorának feledhetetlen chanuka vagy purim ünnepélyén érzett. A mi óvodánkban természetesen purim ünnepélyt rendezünk, a kislányok napokig sütnek, cukrot törnek, süteményeket készítenek, és így készülnek a nagy *purim-zsurra*, a kisfiúk papírlánc-fűzése is arra szolgál, hogy majd a falat díszítse, a sok kis pamutvirágból, amit nagy izgalommal készítenek. Eszter királynő koszorúja készül és a sok színes gyöngyfűzéből az udvarhölgyek pompája. Ezüstpapírból a királynak csinálunk csákó-koronát és tornaszőnyegeinkből alig kis alakítással készül a fenséges trónus. Csak, aki látta a gyerekek ünnepi izalmát,

ahogy terítették például az ünnepi asztalt, a sürgés-forgást, a kipirult arcokat, és határtalan örömet, amikor *eljátszottuk purim* történetét, az tudta igazán: ez az öröm felejthetetlen lesz egy életen át és purim élményét ismételni akarja majd mindenkor. Meséink között zsidó történeti meséket mondunk és dalaink között pattogó ritmusú héber gyermekdalokat, könyveink között ott szerepel egy képes Biblia és Pészach táján a képes Haggada is. És ezek után természetesen, hogy a gyerek, aki Pészach „meséjét” hallja, nem pirostojásról ábrándozik otthon, hanem Mózesnek készít kosarat, amikor egyedül játszik — ahogy meg is történt — és Dávid és Góliát történetét meséli szüleinek.

A legnagyobb büszkeségem, az a nem vallásos környezetből kikerült kisleány, aki az év közepétáján spórolt pénzéből gyertyákat vásárolt és péntek este gyertyát gyújtott otthon mindaddig, míg édesanyja meg nem hatódott és nem gyújtott ő is, úgyhogy most aztán négy gyertya ég náluk péntek esténként és ketten mondják a brochot, amit az anya sürgősen megtanult gyerekétől.

Ma, amikor a zsidó ember számára alig van öröm, felbeesülhetetlen érték, ha legalább a gyermekkorát zsidó-örömeikben tölti el és felbeesülhetetlen érték az a zsidó *öntudat* és a zsidó *szellem*, amely ha megvan, könnyebben elviselhetővé tudja tenni a zsidó sorsot. Jól tudjuk, mindenki tisztában van azzal, hogy gyermeke nyugodt, békés, idegességtől mentes felnőtt életét biztosítja, ha már kisgyermekkorban az ott-houtól függetlenül is megfelelő környezetet talál számára. Épp ezért a mai gondterhes világban a lelkiismeretes szülő számára a legnagyobb megnyugvás, ha gyermekét képzett, gyermekeket szerető nevelő gondjaira bízhatja. Fokozottan vonatkozik természetesen mindez a zsidó szülők számára, akiknek úgy kell felnevelniök gyermekeiket, hogy megállják a zsidó élet próbáit.

Értjük tehát annak a szomorú zsidó asszonynak panaszát, aki nem járathatja zsidó óvodába gyermekét. De zsidó óvoda már van, egyelőre csak a Fehérvári-úton, de reméljük, hogy nemsokára a főváros többi helyein is.

Dr. psych. Benoschofszky Ilus

Családtörténeti, származási kutatásokat végez ismert szakiró. Szíves megkeresések „Levita” jeligére a kiadóhivatalba.

Kecskeméti Ármin dr.

makói főrabbi 40 éves papi jubileuma 1898-1938.

Irta: Dr. KISS ARNOLD budai vezető-főrabbi

A makói zsidó gyülekezet szeptember havában üli meg nagynevű papja negyvenéves lelkési működésének ünnepét.

Helyi jelentőségén messze túl ünneplő és méltó elismerésre tart hat számot ez az emlékező dátum. Mert Kecskeméti Ármin nemcsak hívei szívében van imádságos áhítattal befoglalva, a magyar zsidó közösség, s azon túl is mindenütt, ahol nemes papi lelkületet, lángoló hivatás-szeretetet és mély tudást, egy szent életnek a legszentebb ideálok oltárán való lobogását látja az igaz érdemet megbecsülni kész legtágabb közösség, mózesi csipkebokor isteni lángvillanásának látománya az ilyen élet.

Ennek a csipkebokornak tüzeiben nemcsak az Isten rendelte hivatás symboluma ég — a Mózes igazi utódai maguk is ott lobognak, égnek, utat mutatnak egy-egy zengő lánghasábnak.

Kecskeméti Ármin negyven év óta pap, igehirdető, írásművész, tudós és mindenek felett igaz ember az emberek legjavából.

Pappá nem akkor avattatott, amikor negyven esztendővel ez előtt az Országos Rabbiképző Intézet kiesiny, áhítatos templomában nagy mesterei egyik legkiválóbb tanítványukat áldották meg avató igéikkel, hogy legyen vezetője, tanítója, vígasza árva népének — az ézsajási tűzszilánk még a bölösó ringása előtt, a teremtés alkotó mysteriumában hullott a szívébe, hogy több legyen, mint hivatal-lajstromozott boronás munkás az Isten világának mezőseiben, marokvető szikkadt szérikőn, az ő maghintése a forró, ihletett szívéből pergett a szívekbe s ha sokszor sírva is kellett vetnie, látva népe csüggedését, eszményeinek izzó gyűlölettel való sárbataposását, mégis eljöhett sokszor az Úr oltára elé, kötözött kévéinek behordásával. Mély és borongó, sötétzengésű volt sokszor a Kecskeméti igehirdetése, de a szíve viharai fölött csakhamar fölragyogott a Kecskeméti optimizmus megújra feltündöklő szívárványa. Pap volt mindig, igazi pap, mert nemcsak hirdette a hitet,

egész lelke a hitnek hárfája volt és mert törhetetlenül hitt az igazságban, a szépben, a nemesben és az emberben — a hirdette vallást vallomásává tudta tenni az igazán hitre vágyódó lelkeknek.

Bölcs igehirdető Kecskeméti Ármin. Nem pusztán a felületek, sem a csupán szellemes írásmagyarazatoknak, vagy az érzelmek színmezének igehirdetője — Kecskeméti Ármin a lélek-intuiciók, a lélek-pszichológiának, a történelem-philosophiának mélyszemű meglátója, igehirdetésében lelkek rejtett ösvénykutatója. Majdnem-hogy egyedülálló jelenség a Kecskeméti Ármin prédikátori művészte, nemcsak a zsidó homiletikában, de a hazai nagy prédikátorok sorában is. Azért mondom, hogy majdnem egyedülálló, mert felejtethetetlen, nagy papunk: testvérbátyja: Kecskeméti Lipót, vérszerinti testvére ebben a szellemi meglátásában is. Az Isten az ő műhelyében egyforma tömör nemes éreből formálta a lelkeket.

Írásművészek is a legelső közzül való Kecskeméti Ármin. Az ő magyar nyelve: őszamatja a legmagyarabb szüreteknek. Súlyos, veretes, sokszor nehéz dübörgéssel liktet és rohan ez a gígászi bársontakarókba burkolódzó nyelvezet. A küzdelem, a szent viadal lihegése hallatszík benne. Mint Já-kob, az ő, küzdött éjféli párbajban az ég sötét angyalával — úgy küzd a Kecskeméti izmos nyelvezete a súlyos gondolatokkal való viaskodásban, amíglen végtére nyelv és gondolat összebékülnek s áldásban egyesülnek. Nyelvezetben is egytestvérek: Lipót és Ármin, mint Dávid volt és Jonathan. Rokona lehet ez a nyelv az Ady nyelvének és bibliikus ódonosságának; mégse követője, se utánzója, inkább az elődje. Ismertem ezt a csodálatosan, a magyar lélek legmélyebb tárnáiból eredő búvós forrást, még a Lipót és Ármin fiatalkori éveiből, amikor Ady és követői még ezen a földön se jártak.

A Kecskeméti Ármin magyarsága nem szolam, vérevel született. Benne élt, vele lihegett utolsó a nagy, hős, magyarságáért szenved-

dett nagyváradi testvér. Ármin is tündöklő példája a hitéért élő zsidó papnak, aki életben-halálban magyar ősi vérség, a kecskeméti magyar televényről való sarjadzás és lelki öröklés szent jogán. Az ilyen papok a magyar zsidóság palladiumai minden gyűlölet-szigéssel szemben.

Kiváló tudós a makói zsidó pap. Kitűnő munkája: a zsidó irodalomtörténet (2 kötet), amelyet az IMIT koszorúzott meg. A zsidóság egyetemes története (2 kötet). A zsidó tudomány magyarnyelvű népszerűsítője. Mélyreható búvárkodása a magyar irodalomban: A zsidó a magyar népköltészetben és színműirodalomban; A zsidó a magyar regényirodalomban. Nagy tudományos érdemeiért a Ferenc József Országos Rabbiképző Intézet vezérlobizottsági tagjává neveztetett ki. Ugyancsak a szegedi egyetem magántanárának.

Kecskeméti Ármin az ember, maga a megtestesült jóság, igazi szeretet, mózesi szerénység. Igaz ember, arra hivatott, hogy nemcsak a maga nyájának, de emberek papja legyen. Boldog ember, mert szeretetet vetett és szeretetet aratott. Mert a lelke ott él kiváló utódjainak, geniális fiainak szívében. A háza tája fölött napfény sugárzása, nemes hozzá-méltó hitves megértő hűsége, gyülekezetének és a magyar Izraelnek áldása.

Ime a férfiú, aki így áldott meg az isten jóságos kegyelme.

— A Lloyd Triestino átszervezi ausztráliai vonalszolgálatát. Az új ausztráliai telep felállítására Nagy Vilmos kormánytanácsos, a Lloyd Triestino magyarországi ügyvezető igazgatója és Zerkovitz György, Zerkovitz Emil min. tanácsos fia kaptak megbízást. A tengerhajózási tisztizika két kiváló szakembere már el is indult Ausztrália felé.

A mult érdekességeiből

Rovatvezető: GÁLOSI SOMA

A Pesti Izr. Hitközség gyermekéveiből

II.

Berkovits Joel mesterségére nézve gombkötő volt, de ipara éppen keveset jövedelmezett. Ellenben azt látta, hogy a vendéglős foglalkozás alkalmas ember kezében jobb megélhetést ad. Persze tőke nélkül nem lehet hozzáfogni. Végre korát messze megelőzve zseniális ötlete támadt: pénzes keresztény társat a zsidó vendéglő bérlétéhez. Nemesak a tőke, hanem a befolyás és társának mindenhova való szabad bejuthatása óriási üzleti konjunkturával keesgetett.

Talált is társat Okenfuss János Tadeus harisnyakötőmester személyében, kit a nagyszerű üzletre rábeszélnie sikerült. 1789 november 4-én létre jött köztük a szerződés, melyet Herr v. Blesch nevű fiskális szerkesztett 50 forint honorárium felszámításával. Okenfuss 1500 forintot fektetett be, mely után 6 százalék kamatot kap, első sorban a hasznból, a többi nyereségen osztoznak. A vállalatban az eszmét adó és a létrejöttön fáradozó Berkovitsot persze a rituális rész körül jelentős teendők várták.

Ekkor aztán beadták a kincstárhoz az éppen lejáró bérletre három évre szóló ajánlatukat, felajánlván az eddigi 565 frt helyett évi 2050 forint bért! Persze ők kapták meg a bérletet, mely a hatósággal kötött szerződés szerint Berkovits Joel nevére szolt, de gyonytalansága miatt Okenfuss János szavatosságával járt. Így lett Berkovits gombkötő a vendéglősi jog bérlője és ami avval kapcsolatos volt, az imaház fölött is rendelkező úr. Stenderjét tehát az utolsó sorból előre vihette az elsőbe.

Az új vállalat spekulációja beütött. Az első negyedévben, a Lipótnapi vásárral kezdve eladtak: 168 mázsa 72 font húst, baromfi-vágásból „Briefelgeld” címén befo-lyt 25 frt 7 kr. Kimérték 250 akó bort. A Berkovits által szerkesztett számadás szerint, a negyedévi bér, 39 frt sakterfizetés (per heti 3 frt.), a szerződés ügyvédi költsége a befektetés levonásával, a maga részére 584 forint 4 krajcár

haszonrészesedést követel a „harisnyakötésztől”. Mert Okenfuss urat most már csak ilyen minőségben „tiszteli” a társa, kivél egy fertályév alatt kegyetlenül összeveszték.

Míg a viszonyuk tartott, Berkovits nem feledkezett meg, hogy egykori megbántóján elverje a port. A kicsöppent bérlőnek sok bora maradt és iparkodott azon túladni. Berkovits feljelentette, hogy itcénként is elad, mit Lieber tagadott. A feljelentő azonban igazolni tudta, mert mint beadványában megírta, ő maga küldte azt a két lengyel zsidót hozzá, kik addig kérelték, míg egy-egy itce bort eladott nekik. Súlyos büntetést és az egész 110 akó elkobzását követelte a szigorú Berkovits. A rendőrkapitány le is peesételte a borokat.

Okenfuss méltó társa volt neki. Erőszakossága kiegészítette Berkovits ravaszágát. Pörbe szállt utóbbival és annak szerepét olybá iparkodott feltüntetni, mint amint bár mely háziszolga is elvégzett volna. Egész más számadást állított fel és kihozott 471 frt veszteséget. Ebben bennefoglaltattott azon 3 frt fizetés és, melyet a vendéglő muzsikusa (Garküchen-Musicant) kapott.

Berkovits azonban nem hagyta magát. Egyenesen Ő esász. kir. Felségéhez fordult panaszával. Egy esomó melléklettel támogatta igazát. Bizonyítványt hozott Óbuda zsidó községe előljároságától 1786 júliusi kelettel, hogy Löbl Bassist házában lakott és ott tisztességesen viselkedett és jó erkölcsöket tanusított. (Ma is megvan a földszintes ház a Föld- és Szőlő-utca sarkán. Nevezett házigazda, ki három fiával együtt jeles zenekart alkotott, a palatinus

udvari estélyén is sokszor játszott, Zichy Zsuzsanna grófnőtől, a földesuraságtól kapta elismerésképe házat és alapítója volt a Finály-esaládnak.)

Egy három évvel korábban kelt bizonyítványban Casimirus Alexander Blichta még Lengyelországban, továbbá gróf Keglevich György, gróf Batthyány József igazolják, hogy házaik részére paszományos és „Krepinmacher” azaz esipkeverő munkát végzett akurátusan. Grit Márton polgári szijgyártónak is csinált hasonló munkát legjobb megelégedésére, úgy, hogy itteni letelepedéséhez ő előlegezte neki a 150 frt „Schutz-Jud Geld” illetéket, mit Berkovits munkadíjban és készpénzben pontosan visszafizetett. Mikor pedig az országyűlés tartama alatt nem volt ipari kereset, — lám milyen következményekkel járt a honatyák törvényalkotása, — ő segítette inségében és meg is kapta kölcsöneit.

Ilyen erkölcsi dokumentumokkal szerelte fel felségkérvényét, melyben előadta Okenfussal való társasvállalata történetét, mely nagy nyereséghez juttatta a kincstárt, s melytől a volt bérlők, kik ellene ingerelték társát, el akariák ütni. Végül nagyobb nyomatókként előadta, hogy van egy oly elgondolása, mely a magas kincstárnak ezen zsidó vendéglői jogért nem is a mostani 2050, hanem évi 6000 frt-ot hozna. Bízák meg őt az ügyek vitelével és egy fillér munkadíjat se vehessen ki, míg az évi 6000 frt. árenda befizetve van. (Folytatjuk)

— Dr. Oesterreicher Béla halála. A magyar cionista mozgalom egyik megalapítója dr. Oesterreicher Béla, aug. 24-én hosszas szenvedés után 76 éves korában elhunyt. A megboldogult a magyar cionista mozgalom nesztora volt. Hosszú ideig a Szövetség elnöke volt. Évtizedeken át odaadással dolgozott a zsidó renaissance-mozgalom megvalósításáért és Erec Izrael felépítéséért.

A Magyar Cionista Szövetség

a nagyünnepek alkalmából ez évben is megrendezi istentiszteleteit a Szövetség Herzl- és Nordau-termében.

A jegyeladás megkezdődött, a régi tulajdonosok számára régi helyeiket szeptember hó 11-ig rezerváljuk.

Mindennemű felvilágosítással a Szövetség titkársága szolgál: VI., Andrassy-ut 67. I. — Telefon: 126—902.

Végleg elszunnyadt a lelkiismeretük?

Lapunk legutóbbi számában ismét szóvátettem azt a végtelenül elszomorító és lesújtó állapotot, amelybe felekezetiünk hivatalos vezetősége hallatlan tehetlenségével az egész magyar zsidóságot juttatta azzal, hogy a győri beszéd óta eltelt több mint *félszáz év alatt*, tehát a zsidótörvény gondolatának felvetődése és valóra válása óta *semmi, de semmi pozitív akciót, de még csak egy konkrét életképes kezdeményezést sem tudott elindítani* a zsidó törvény által sújtott helyzetének enyhítésére, az állástalanul és kenyeretlenül maradók megsegítésére. Annál buzgóbban hirdetik azonban mindenfelé, hogyan fogja *ő száz kézzel* üstökén a problémát és mi mindent fog *ő* még majd csinálni. Legutolsó cikkemmel egyidejűleg egy német nyelvű cikkben számolt be hatalmas terveiről, — most már valamivel szeledebb és szerényebb hangon, mint ahogyan lapjaiban a maga dicsőségét általában zengetni szokta. De bármi jelenik is meg ezekről a tervekről és bármilyen nagyszeműeknek is tüntetik fel azokat a Síp-utcai kürtösök és harsonások, ananyit a legelfogulatlanabb szemlélő is megállapíthat, hogy egyrészt történni nem történt még semmi komoly dolog, másrészt pedig, hogy nem is igen látják tisztán, mit is kellene csinálniuk.

Mostanában igen nagyra vannak vele, hogy a Hitközség és a Chevra megbeszéltek együttesen a *Pártfogó Irodát*. Hát hiszen szép, de egyrészt a Pártfogó Irodát épügy nem a zsidótörvény-okoza helyzet érlelte meg, mint ahogy az elemi iskolákat, a *VAC*-ot, vagy a tanítóképző intézetnek liceummá való átalakulását, stb., sem. — másrészt pedig a *Pártfogó Iroda*, amely eredetileg ú. n. *szociális központnak* volt szánva, jólehet arra, hogy a normális viszonyok között is részben szétfutó, részben egymást keresztező, részben pedig ötletszerűen elindított „szociális munkák” között rendet, helyesebben *rendszert* teremtsen, de éppen azért, mert erre való volna, semmiképpen sem vállalkozhatik arra, hogy a mai, szinte konvulziós idők által váratlanul előidézett, egész nagy rétegeket és

tömegeket sorsapásszerűen érő társadalmi helyzetváltozásban, a tervek kikovácsolásának, végrehajtásának és megvalósításának műhelye legyen.

Mi legutóbb felvetettük a gondolatot, hogy nem volna-e jó a tennivalók megbeszélésére *ankétokat* tartani, sőt esetleg a *zsidóság nagygyűlését* is összehívni. (Mi *kongresszust* mondtunk, talán ez a név szimpatikusabb.) Cikkünkkel egyidejűleg jelent meg egy másik felekezeti lapban *dr. Láng Lajos* miskolci tb. tisztí főügyésznek is a cikke „*Üljön össze a magyar zsidó Konvent!*” címen. Célzata teljesen egyezik az enyémmel. Ez azt mutatja, hogy mások is gondolnak erre, ügylátszik tehát, hogy talán mégis lehetne ettől a kísérlettől valamit várni, mindenestre többet, mint a fél-éves blöfföléssel a maga tehetetlenségéről végleg levizsgázott mai „alkotó”-rendszerrel. Ebben az irányban sürgősen tenni kell valamit. Most már nem lehet késlekedni egy órát se!

De aki a nyilvánosságra hozott nagy terveket, a pesti hitközség elgondolásait egy kis analízis alá veszi, különösen annak a bizonyos körlevélnek, amellyel a hitközség elöljárósága adományokat kért az állástalanná váltak „átrétegzése” stb. céljaira és amelyben a bizalom felkeltésére azt a nevezetes 16 pontot (az elemi iskoláktól a *VAC*-ig), mint az életlehetőségeiben megrendített és ezért átrétegződésre kényszerülő magyar zsidóság érdekében létrehozott alkotásait sorolja fel, — aki ezeket és egyéb reklámizű megnyilatkozásait megvizsgálja, az szomorúan állapítja meg, mekkora *diletantizmus, milyen felületesség és a lelkiismeretességnek, a felelősségnek milyen összezsugorodása* me-

red felénk. Ügylátszik még odáig sem jutottak el a kérdések és tennivalók tisztázásában, hogy különválasztották volna a kétféle átrétegező munkát: az egyiket, *amelyben a kivándorlásra kényszerülőket akarják átképezni*, a másiktól, *amelyben az ittmaradókat szándékoznak új kereseti lehetőséghez és ennek megfelelő kiképzéshez juttatni*. De hogy mennyire nem tudják, mit kell tenniük, legjobban az mutatja, hogy egy fél év telt el immár és még nem tisztázták, milyen álláspontot foglal el ezekkel az átképző szándékokkal szemben a kormány, milyen tanfolyamokat engedélyez, melyeket segít, melyeket nem. — Mert hiszen elvégre mi magyar zsidók a zsidótörvény után is magyar állampolgárok vagyunk, a magyar nemzet közösségéhez tartozunk és ha a kormány állja és vállalja a zsidótörvénynek intencióit, hogy a zsidóság bizonyos szellemi és gazdasági pozíciókat engedjen át, akkor éppen a társadalmi és gazdasági egyensúly biztosítása érdekében lehetővé kell tennie, hogy azok a zsidók, akik így kenyerüket veszítik, maguknak és családjuknak azt más becsületes munkával kereshessék meg. S a kormány bizonyára nem fog elzárkózni annak engedélyezésétől, hogy különböző ilyen átképző tanfolyamok létesülhessenek. De azt persze nem várhatjuk, hogy a kormány jöjjön és azt mondja: No, te pesti hitközség, most csináld ezt meg ezt! A pesti hitközségnek vagy más szervnek kell azt megkérdeznie, mit enged meg és miben segít bennünket a kormány. Talán neki is vannak erre vonatkozó szándékai és tervei. — elvégre a zsidótörvény nem azt mondja, hogy a zsidók számára egyáltalában nincs életlehetőség, csak más és nem olyan keretek között, mint eddig. És nem tehető fel, hogy az ország kormánya, amikor a törvénnyel bizonyos korlátokat állított fel a zsidóságnak

Budai Chevra Kadisa Budapest, I., Vérmező-ut 16

H I R D E T M É N Y két temető kiürítéséről

A Vizivárosi (Virányos-út 5) és Ujlaki (Mátyáshegy) izr. temetők folyamatosan lévő kiürítése befejezés előtt áll. Aki a családjához tartozó halottját más temetőbe való átvitelre előjegyeztette, de az átszállításról ezideig nem gondoskodott, jelentse be ezt a szándékát **legkésőbb 1938. szept. hó 15-ig** a Szentegyetem titkári hivatalában: **Budapest, I., Vérmező-ut 16.**, mert ezen időn túl a kiürítendő temetőkben lévő tetemek közös sirban fognak eltemettni.

Budapest, 1938. augusztus 22.

A Budai Chevra Kadisa elöljárósága

a szellemi és gazdasági téren való elhelyezkedés megszorítására, ezzel azt intendálta volna, hogy a 20 százalékon kívül esők most már semmiféle kenyérkereseti lehetőséghez ne jussanak, hanem vesszenek éhen vagy meneküljenek az öngyilkosságba. Meg kell tehát tudni — és ezt csak a zsidóság vezetői tudakolhatják meg! — melyek azok a lehetőségek, amelyeket a kormány fenntartott és engedélyezne a 20 százalékon kívül esők számára?

A zsidóság mai vezetői??? Vezetik ők a zsidóságot? És egyáltalában képviselik a zsidóság igazi nagy többségét? Ezt — sajnos — nemcsak mi kérdezzük, de még a zsidótörvény keletkezése idején juttott el hozzánk a zsidótörvény sürgetői közül — tehát a törzsköcs antiszemita táborából — nem egy jelentékeny tényezőnek — az a felfogása (lehet, hogy üzenet is volt), hogy nem látják a zsidó-

ság igazi vezetőit, akik a tömegeket képviselik, hogy velük megbeszélésekbe esetleg tárgyalásokba lehetne bocsátkozni, mert azok, akik ma, a legnagyobb zsidó szervezet, a Pesti Izr. Hitközség élén állnak, nem egy demokratikus választási rendszer útján kerültek oda, és ezek képviselhetik talán önmagukat és képviselhetnek önmagukban bizonyos nagytőkés érdekeltségeket, de nem a zsidó közép osztályt, sem a zsidó intellektuelleket, sem a kisiparost és kereskedőt, sem a zsidó szegényt és legszegényebb rétegeket, akik pedig együttvéve a magyar zsidóság túlnyomó nagy többségét teszik. Ki tárgyaljon hát ezek nevében? Ki képviseli őket?...

Sürgős teendők várnak itt sürgős megoldásra! De a lelkiismeretek alszanak még... Szunnyadásukból vajjon mi tudja őket felrázni?... És mikor?...

SPECTATOR

Rabbi Juda Aszád leányának halála

Nagy és szent ősök méltó sarja, egy nagy szeretetben és köztiszteletben álló jámbor lélek szállt a menyeyre Vosner Mórné szül. Aszád Amália halálával. Az Istenben boldogult, legfiatalabb leánya volt az európai híru Rabbi Juda Aszádnak, az áldottmelleki dunaszerdahelyi rabbinak, aki több nagybecsű talmudi, rezponzorikus és szentírásmagyarázó mű szerzője volt. Mindazok, akik még nagy szelleme varázsának közvetlen hatása alatt állottak, de azok is, akik csak az ő nagy nevéhez fűződő jámbor kegyelet megnyilvánulásából szerezhettek tudomást kivételes nagyságáról, tapasztalhatták, hogy az isteni gondviselés örökdöött, most elhunyt leánya fölélt, élete minden mozzanatában. Szentéletű atyja szellemében élve, 94 éves hosszú életében nem múltott el egyetlen nap imádság, jótétemény és más nemes cselekedet gyakorlása nélkül. Nem várta, hogy a szegények zörgessenek aajtájan, hanem ő maga kereste fel őket diszkrét adományaival (matan bözszer) és a bibliai derék asszony módján, messzire kinyújtotta adakozó kezét a segélyre szorulóknak felé (kaph lörészoh löóni). Áhítat fogta el ismerőseinek és látogatóinak nagy táborát, akik szinte megdöbbenve, de elrévülten szemléltek, miként ajánlja lelkét Isten kezébe és menyeyre áthatotta utolsó pillanatait a mennyei boldogság előérzete. Földöntúli nyugalom sugározta be arcát, amikor a jelenlévők, saját kérésére, belekezdtek a haldoklóknál mondandó imába és az ima hangjaira pillanatokra felocsudva átszellemülten Áment bólogatott.

A jámbor nagyszony halálát sokan gyászolják, köztük Vosner Májor, a pesti izr. hitközség főgondnoka és őt testvére, akik a megboldogultban édesanyjukat siratják.

A dunaszerdahelyi templom udvarán rendezett végtisztelességen megjelentek a város előkelőségei, felekezeti különbség nélkül. Az elhunyt érdemeit Weinberger dunaszerdahelyi főrabbi és Friedmann rabbi méltatták. Mégegyszer felviláult leánya sirjánál R. Juda Aszád áldott emléke és büszkeség töltötte el nemcsak a híveket, hanem a város lakóinak lelkét is, hogy ilyen tündöklő emlék ragyogja be őket.

A SZIDRA MARGÓJÁRA RÖÉH

Irta: Dr. RUBINSTEIN MÁTYÁS
szekszárdi főrabbi

„Röéh onóchi nőszen lifnéchem hajóm börcóhó ukóólóh... Lásd, én adok előtökbe ma áldást és átkot...” Választhatok. Tehát a szabad akaratot vallja a Tóra. Ez következménye annak a szellemnek, amely a Tórárt átlengi. Ez pedig a szabadság szelleme. Folyománya volt ez Izrael történeti multjának. Nomád nép

Megnyit Buda legnívósabb kölcsönkönyvtára,
az

**Európa könyvkölcsönző
BEM JÓZSEF-UTCA 12.**

Az összes újdonságok már a megjelenés napján olvashatók.
— Naponkénti csere.

Vezetői: DÉNES BÉLA és ZSOLT BÉLÁNÉ
Ugyanitt leíró és fordítóiroda. Fotokópia.

volt, a természet szabad ölné élő, végtelen síkságokon tanyázó s korán alakult ki benne a végtelenség — bár sejtelmek — képzete. Az ég végtelen kárpítja felett lakozó Isten is végtelen. Korlátot nem ismer, korlátot nem tűr — szabadságakaró, szabadságszerető Isten. Azért nem tűrte az egyiptomi jármot sem, azért főrte össze az egyiptomi bilincset s tette szabaddá népét.

A lélek is az ő lelkéből való, annak is szabadnak kell lennie — nézetének, véleményének nyilvánításában. Szabadon lehet magyarázni az ígét, szabadon értelmezni a vallási paránésolatokat. Ezekből az idővel felhalmozódó fejtegetésekből keletkezett a Midrás s Talmud hatalmas gyűjteménye.

De mivelhogy az akarás is lelki megnyilatkozás, annak is szabadnak kell lennie. Azért tanítja a mi szidránk a szabad akaratot. Figyelemre-méltó, hogy a végtelenség eszméje érvényesül a szeretet tanában is, a messiási hitben. A szeretetnek ki kell terjednie minden emberre, át kell ölelnie az egész emberiséget. Hogy hogyan egyezik a szabad akarat tana az isteni előrelátás tanával, amely bizonyos kötöttséget feltételez, az már régi probléma. Azt hisszük, hogy itt nincs is ellentét. A két tan inkább kiegészíti egymást. Az Isten előre látja a dolgok végkifejldését, ami kötöttséget jelent, de az Isten végtelen irgalmában s jóságában módot nyújt az embernek is, hogy erkölcsi erejének kifejtésével ő is alakítólag hason sorsára. Ezzel a felfogással a vallásos élet egyik területén is találkozunk. A tudomány inkább a szabad akarat tagadása felé hajlik, de a szabad akarat tana rendkívüli értéket jelent: megóvást fatalista ernyvedtségtől, csüggedetlenséget, önbalzmat, az erőknek a végsőkig való kifejldését, amely erkölcsi síkra Izraelt az ő története is állította.

Árva zsidógyerek

Apám, anyám itt hagytak régen,
hol-merre jártak, nem tudom:
merész fokon? napsütte réten?
Nem mutatták az utat nekem
és nem járok az útjukon.

Itt hagytak telen, kis gúnyába,
s én nem tudtam, mi az: hideg.
Csak összehúztam a gúnyámat
és lett belőlem fázós, járdát,
szomorú, gyáva kis gyerek.

Vaktába' jártam, meg-megállva,
el-elbotolva, úttalan.

A gúnyám jobb lett, befödött rég,
s nem tudtam: megkerült örökség,
vagy én szereztem, új-magam?

De most is össze-összehúzó
s merészet lépni nem merek.
Ki nem tudom apám-anyámat,
az vagyok most is: fázós, járdát,
szomorú, gyáva kis gyerek.

E. KRAMER RÓZSI

Napsugaras Angliában

Irta: Rev. Emil Ehenthal

London, 1938. augusztus.

London látogatói szívesebben beszélnek a túlzásig híresztelt téli köd-ről, mint az angol Rivieréről, a napsugaras déli tengerpartról. Kevesen jutnak el a detektívregény-hírű Brightonig, kevesebben az előkelő és melegghajlatú Bournemouthig és a monte-carlói fekvésű Torquay a délnyugaton, 320 kilométernyire Londontól, szinte ismeretlen. A jómódú zsidók legnagyobb része Brightonban vagy Bournemouthban nyaral. A keleti tengerparton Margate felüldítő levegője kedvelt nyaralóhelye a szerényebb igényű hitsorsosainknak. A legelősebb tengeri nyaralóhely a tündérien kivilágított Southend, hatvan kilométernyire Londontól. Sokan különböző okokból és leginkább „felvágásból” a belga vagy francia tengerpartra mennek. Ott sokszor olesőbb és jobban hangzik. Szabadságom első két hetét Anglia déli és nyugati tengerpartjának betutázására fordítottam. Az ezeröttszáz kilométeres autótúrán bejártam a „fényes” Devont és a vadregényes angol Erdélyt, az egykori óriás és boszorkánylakta Cornwallt. Mint Max Müller 1880-ban, úgy én most meg akartam tudni, hogy van-e zsidó Cornwallban.

Mióta a „nyugat királynője” Bristol hanyatlani kezdett, vele együtt szegényedett el a mezőgazdasággal foglalkozó Devon és Cornwall. Költési alkalom nincs, vevőkör nincs, „üzlet” nincs, hogy zsidó nincs, az magától értetődik. Mikor a festőien szép és a leggazdagabb fővennyel megáldott Newquayben zsidó hotel után kérdezősködtem, az iroda vezetője szabadkozva, tiltakozóan kapdosva lélekzetét szolt: ó nem. Ez a válasz sok mindent megmagyarázott. Ki hinné, hogy száz évvel ezelőtt virágzó hitközségek sorozata élt ezen vidéken. Ki hinné, hogy még 1830-ig élelmes tulajdonosok fogadjukban külön szekrényben tartottak edényt kizárólag a zsidó utazók számára. Talán akkoriban az utazók építggy ragaszkodtak az üzlethez, mint a kóser ellátáshoz.

Mielőtt az ember eljut a Cornish Riviera fővárosáig, Torquay-ig, útba esik az ősrégi katedrális város, Exeter. Itt az 1290-ben való kiűzetés előtt is laktak már zsidók. Harmine évvel ezelőtt a Zsidó Történelmi Társulatban az előadó „érdemesnek” tartotta megjegyezni, hogy minjára nem nagyon lehet számítani minden nap. Azóta Exeter modernizáló-

dott. A házmesterné külön kérésemre kinyitotta a kisserabási templomot, miután megtudta, hogy társaságom zsidó. Érdeklődésemre úgy informált, hogy egyszer van, csak nyitva évenként „szeptember körül”, amikor is egy „rabbi” jön le hozzájuk Londonból. Akkor a templom *szűfölvra* van hetven hittestvérrel. A kíváncsi utazó betekintést nyerhet a hitközség százéves jegyzőkönyvébe is, melyből épüléssel tanulhatná, hogy minden tagnak jelen kellett lennie a hitközségi közgyűlésen és távollét esetében öt shilling bírságot fizetett a nemtörődő hittestvér. A hitközség szabályzatban tett védőintézkedéseket a nepotizmus ellen! Kérlelhetetlenül csapott le a bírságot ellenőr a „Hámán-dörömbölőkre”. (Zárójelben jegyzem meg, hogy ártatlanabb és civilizáltabb a dörömbölés a fejbeverésnél.)

A gazdag és gyönyörű Torquay (éjtsd Tó ki) városában csak egy zsidó hotel van. Az árak ezután iga-

zodnak. Egyszerű délebédért csak *hat shillinget* számítanak. Azt is rendelni kell. A zsidó hotel környékétől eltekintve, alig volt nem-árja látogató. Utam a hadikikötőn, Plymouth-on vezetett át. Öröm volt a szürke, zajos várost hátrahagyni. A rabbi stb., stb. szabadságon volt, melyből folyólag a hitközség hűselátása hadiállapotban volt. Kereskedelmi fontosságánál fogva a zsidó élet Plymouth-ban szilárd alapon nyugszik.

Flamouth, turám következő pontja, egykor nagy fontosságú kikötőváros volt. Zsinagógája jelenleg asztalosműhely. A Zsidó Múzeum őrzi most a tóratekeresekhez tartozó ezüst díszeket. Ezután Anglia legészakibb pontját a Gyi-kot, (The Lizard) érintettem. Nem messze e természeti szépségtől fekszik Anglia legmelegebb városa, Penzance. Mint Falmouth-ban, úgy itt is pálmák szegélyezik az úttestet. A pálma lehet mondani, Devon és Cornwall szimbóluma. Gilbert és Sullivan egyik operájának a Penzance Kalózzai (The Pirates of Penzance)-nak egyik színhelye ez a csodás nyaralóhely. Romantikus hajlamú tudósok Penzance nevében phoeniciai kapcsolatokat szeretnének találni, természetesen zsidó háttérrel. Támogatásul hozzák fel a közelében levő falu nevét: Marazion. Ha zion végződés Sionra is emlékeztet, a teória minden komoly alapot nélkülöz. Cornwallban, egyébként, sok száz százalékos keltavéri ember zsidó nevet visel, mint Jacobs, Levy, Goodman stb. Az ilyen neveknél az erdélyi Mózesekre és Izsákokra kell gondolnunk. A hitközség könyvtára 1830-ban a Midras Rabbavól állott. A zsidó élet minden vonatkozásával találkozott itt az ember — száz évvel ezelőtt. A zsinagóga eredeti állapotában, most, egy keresztény szekta gyülekezőházaul szolgál. A Market Jew Street világosan mutatja a zsidók egykori fontosságát. Lemon Hart nevű hittestvérünk szállította a rumot Öfelsége Tengerészetének és így, amint a fiatal zsidó angol történész, Cecil Roth írja, nem kis módon járult hozzá Nelson admirális győzelmeihez. Londontól ötszáz kilométerre lévén, hazafelé vittük utunkat. Érintettük Anglia legnyugatibb pontját, Land's End-et és a bámulatosan szép nyugati tengerparton tértünk vissza Észak Devonba. Seholy se hallott az ember zsidóról, politikáról, Valóban a napsugaras Angliában voltunk, ahol a rémek és kalózzok már csak a legendákban élnek.

Milkó Mátyásné szül. Reich Erzsébet felesége. Péter és Panni férjezett dr. Vázsonyi Jánosné gyermekei megtört szívvvel és gyászborult lélekkel jelentik, hogy mindenük, a család feje, öröme és büszkesége

Milkó Mátyás

İldbirtokos, Bácsbodrog vm. és Baja város törvényhatósági bizottsági tagja, stb.

59 éves korában, Kranjska Gorán, Jugoszláviában, váratlanul visszaadta nemes lelkét a Teremtőnek.

Drága halottunkat 1938 augusztus 25-én, csütörtökön délután 1/4 óraker hazai földben, elhunyt szülei mellé helyeztük öröknyugalomra Budapesten a rákoskeresztúri új izr. köztemetőben

Dr. Vázsonyi János veje, Vázsonyi Vilmos Tamás unokája. Özv. Reich Vilmosné szül. Oblath Sárka anyósa, Braun Lajosné szül. Milkó Flóra, Milkó Imre, dr. Milkó Lajos testvérei, dr. Milkó Lajosné szül. Oblath Hanna sógoráné, Braun Lajos sógora.

Emlékét soha el nem múltó kegyelettel és hálás szeretettel őrizzük szívünkben.

Részvéllátogatások mellőzését kérjük!

Minden külön értesítés helyett.

A rabbiszeminárium Értesítője

Irta: Dr. SILBERFELD JAKAB békéscsabai főrabbi

A Ferencz József Orsz. Rabbiképző Intézet legutolsó értesítőjét forgatva, bizonyos kegyelet érzése szállja meg az embert az Intézet iránt, amelyben kiképzettségét nyerte. Ime 61 éves már az alma mater, ahol kitűnő mesterek lábainál ülve készült lelkesedéssel a pályára, amelyet a vívódások, a küzdelmek csak még jobban megszüpítettek és a szeretet még a tévedéseket is jóvá tette. Az Értesítő sok szepet és sok evolúciót mutat a múlttal szemben. Nem tudom, a régihez való ragaszkodás teszi-e, vagy általában igazam van, csak a tudományos dolgozat hiányzik nagyon az Értesítő elől! Más értesítőknél ez indokolt, legtöbbször az értesítő terjedelmének megszabott szűk mivoltával. Ha ez most is így van, legyen szabad ezt a tényt mélyen fájlalni, hiszen ez a tudományos munka adott szint, ezt és zamatot az Értesítőnek, ez volt egy tényezője annak, hogy már az Értesítőtől az Intézetnek magas tudományos mivoltára, főiskolai jellegre lehetett következtetni. Régebben az Értesítőben a Mozaiko-talmudikus kérdések egy-egy részletének fejtegetése a nagy „Óreg” tollából, a bab. Amórak Aggádája, a zsidó vallásbölcsész Szentirás magyarázata Majmuni előtt, v. Abul valid Merván ibn Ganah bar Jóna Szentirás-magyarázata vagy Abraham ibn Ezra, mint grammatikus a esodás Bachertől vagy az Erzékek, a Tanulmányok ibn Gabirolról e. posthumus munka a mesteri történeti monográfiák a zseniális Kaufmanntól vagy az Ujzsidó Bűvészet, az Ózsidó Könyv, Leo Modena, a Válás Története a mélytudású Blautól s. e. l., a régebbi nemzedék műveit tekintve, melyek egy-egy élményt jelentettek és forrásmunkáknak voltak tekinthetők. Aztán az újabb kitűnő tudósok Heller, Bernát, Guttman Mihály, Venetiáner, Löwinger stb. munkái, micsoda élményt jelentettek számunkra. Ugy hogy régebben, amidőn 4 theol. tanár volt, nem jelent meg Értesítő tudományos dolgozat nélkül, most amidőn 9 kitűnő theol. tanár terjeszti a vallástudományt, ha egyéb hatalmak nem akadályozzák, nagyon szép lesz, ha ismét meg fognak jelenni a tudományos dolgozatok.

Az Értesítő történeti rovatában kihagyták, hogy e tanévben esekélyseget is volt szíves kitiintetni a tek. Tanári Kar egy üdvözléssel békéscsabai 25 éves szolgálatom alkalmából és egy szóoklati engedéllyel június 19-én, a szeminárium templomába 40 éves érettségi találkozási emlékére, amelyekért ehelyütt is hálás köszönetet mondok. Az üdvözlést 1937 okt. 12-én, 529 sz. alatt intéztek hozzám. Dr. Guttman Mihály és Hausbrunner Vilmos aláírásával, melyben többek között a következők foglaltatnak: „Nagy örömmel ragadjuk meg az alkalmat, hogy e jubileuma alkalmából szívünk egész melegével üdvözöljük. Főtisztelendőség áthatva szent hivatásának

nagy jelentőségétől mindig nagy buzgalommal és igaz lelkesedéssel hirdette Isten igéjét hivei között és méltán rászolgált az alma mater elismerésére”. Junius 10-iki templomi beszédemben 40 éves érettségi találkozáson kifejtettem, hogy az élet küzdelmei után úgy jöttünk a meghitt hajlékba, mint gyermek az édesanyjához.

Öt tanuló tett érettségit és ugyanannyi rabbivizsgát. Jutalmat kevesen kaptak. Talán már nem működik az Ósztöndíjegyület? Vagy talán ez már csak álom? Mégis megemlítem, hogy a Lazarus-féle jutalomdíjat Rosenberg Dezső kapta (bizonyára énekből), a homiletikai jutalomdíjat Seher László.

A tanárok társadalmi és irodalmi munkássága egyenesen szédületes volt, úgy hogy még a fele is impónáló lenne. Igazán érvényesült a bold. Goldziher szava, hogy miként akinek viharos tengeri úton kell résztvennie, boldog, hogy van valaki, aki az ő édesanyját gondolja ott-hon, aként ránk nézve is megnyugtató, különösen a fájó levertség idején, hogy a szeminárium mily hűséggel gondolja a zsidó tudományt. Miért hiányzik az első tanfolyamból a tananyag? Elvégre azelőtt is megvolt a min. tanterv és mégis bizonyos zsidó szellem lengte át még a profán tudományokról szóló kimutatást is.

Az Intézet ifjúsági egyesületei igen szép munkásságot fejtettek ki. A *theologiai egylet* a vidéki felolvasások, a hallgatóság segélyezése terén. A *Blau Lajos Talmudtudományi Társulat* a tudományos munkásságok publikálása körül, az *Önképzőkör* a tanulók előadó és stílárius diszpozíciójának fejlesztése körül. A *theologiai tudományokat szerencsés beosztásban es nagyszabásúan adták elő. 3 pályatételt oldottak meg sikeresen: 1. Az állami törvények érvényességének elve. 2. Mendelssohn Phaendonjának gondolatmenete és eltérései Plató Phaendonjától. 3. Aggádikus és Halachikus elemek Bikelozs targumában. A boldog nyertesek: Roth Ernő, Reichman Győző és Komlós Ottó hallgatók. Talán a jövőben üdvös volna, élénkíteni az Értesítőt és áldásdusan terjeszteni a problémák ismeretét, ha a pályakérdések megoldásának rövid szemléltető tartalmát közölnék*

a szaktanár urak az Értesítőben. Az év végén 48 hallgató és 53 tanuló volt. A *Könyvtár*, a *Templom*, az *Éz Hájim*, dolgoztak és segélyeztek. Nem értem a templomi kiadásokban a „szónokok” díjazását. Hízen jól esik a pénz a szeminaristának bármi címen, de szónokokat fizetni a szemináriumban. Mintha a colloquáló hallgatókat fizetnék a colloquiumért. Különben a végszó. Rendben találtuk.

„Maga rég nem lesz a világon...”
avagy
eldől vagy nem dől el

Nem a régi slágerről, nem is a pisai ferdotronyról lesz itt az elkövetkezőkben szó, de jellegzetes címnek ezt találtuk a legmegfelelőbbnek. Mert huszegynéhány zsidó író másfél év óta várja, hogy eldől vagy nem dől el a hitközség által kiírt 400 pengős zsidótárgyú regény pályázat s az illetékesek kára jogos önérzettel fújhatja kórusban a régi dalt. „Maga rég nem lesz a világon...”

Hogy az elején kezdjük, mintegy másfél évvel ezelőtt a pesti hitközség elhatározta, hogy pályázatot hirdet zsidótárgyú regény írására. Az az elgondolás vezette, hogy a mai súlyos viszonyok között módot kell nyújtani a zsidó írónak arra, hogy írásaikkal a zsidó közönség elé juttassanak. A szándék nemes volt és csak dicséretet érdemel. De a kivitel?...

A pályázatra huszegynéhány pályamű érkezett be, köztük több kiváló írónk is pályázott. Elmúlt egy, két, három, öt hónap, a pályázók türelmesen vártak — egyebet úgysem tehettek — a hatodik hónapban aztán kihírdették a pályázat eredményét: Egy pályaművet sem találtak méltónak a 400 pengős díjra, hanem új pályázatot hirdettek.

Kezdődött előről az egész. Huszegynéhány író ismét benyújtotta pályaművét, elkészülve arra, hogy megint öt hónapig kell várniuk az eredményre. És itt érte őket a legnagyobb meglepetés. Ezuttal nem kellett öt hónapig várakozniuk. Az az, pardon, nem helyes a szórend, ezuttal nem öt hónapig kellett várakozniuk. Nem, még most is várnak. Másfél év óta várnak.

Elteltek a reménybeli 400 pengőtől, kínos helyzetben is vannak a szegény pályázók, mert nem tudják értékesíteni munkájukat.

Igen, egy év óta várnak és közben visszafojtot izgalommal lesik: eldől vagy nem dől el? De nem dől el.

Uj és használt tankönyveket,
iskolaszereket, papírát

Gondos Sándor

zsidó könyvkereskedésében
Budapest, VI., Andrassy-ut 53.

Telefon: 117—122.

olcsón vásárolhat

(Vidékre is szállítunk.)

Egy hét eseményeiből

Szélsőségek

Valamikor ennek a szónak nem is volt olyan rossz hangzása. A francia mondás után: les extrêmes se touchent, az ellentétek kiegyenlítik, kiegészítik egymást — rendszerint kedvező fogalom töltött el bennünket. A háborúnak és még inkább a békének kellett fejünkre zúdulni, hogy a szélsőségek legdurvább fajtájával megismerkedjünk. A mai szélsőség nem ismer ellentétet, mellyel kiegyenlíthetőnek, mert egyenesen az ellentét megsemmisítésére törekszik. Nem tűr ellenvéleményt, meg sem hallgatja, csak a saját egyeduralmát hajlandó érvényre juttatni.

A liberális felfogás — a saját mentalitásához híven — éppen abban hibázott, hogy túlságosan szabad teret engedett a legszélsőbb baloldali felfogásnak és így került hatalomra nálunk a bolsevista kisebbség terrorja, mely azután a hatalom birtokában jó darabig elnémított minden szabad és bátor szót. És így történt ez máshol más formában, ha úgy tetszik, más álarcot öltve. És mégis, ha a liberális felfogás újból hatalomra kerülne, nem zárná el a lehetőséget a különféle vélemények nyilvánításának, legfeljebb azon örködnék, hogy önkény, erőszak, igazgatás ne kapjon lábra és a szabad vélemény-nyilvánítás ne váljék egyoldalúvá. Ez olyan alkotmányos és demokratikus princípium, melynek mellözése bosszúlatlanul nem maradhat. Aki nem várja Istentől, az sem várja hiába, mert a bűn magában hordja a bűnhődés magvát.

Lehet, hogy a nyilas-elvek a legragyogóbbak, üdvöthozók, s amíg nem ütköznek mások jogaiba, nem igaztnak erőszakra és felforgatás, terjeszthetők is. Ez minden állampolgárnak természetes joga.

De vajjon van-e értelme és célja annak, hogy ezt a témát tovább folytassuk, variáljuk, amikor az élet annyi tanulságosabb, hasznosabb esetet állít elénk. Például:

Budapest mulat

Ismerek a fővárosban néhány nagy kávéházat, tágas terraszokkal, kertszerű udvarokkal, melyek délután 5 és 8 óra között telve vannak uzsonnázó, szórakozó vendégekkel. Öregek, de főként fiatalok

lepek el az asztalokat és úgy kártyáznak, sakkoznak napról napra, mintha csupa rózsabokor volna az életük és nem égne fejük fölött a háztető. Ha a veszteségeket nem is számítom, másfél pengő a legkevesebb, ami kiadás egy-egy személyre esik. Egészen bizonyos, hogy nem mindegyiknek telik és hogy az időt hasznosabban is tudnák eltölteni, főként pedig mennyi könnyet lehetne ebből a sok másfél pengőből felszáritani.

Négy igazgató

Másik eset. Az egyik asztalnál négy jómódú, nyugalmazott igazgató ül a kávéházban és kedélyesen játszanak naponta. Rájukfér ez a kis ártatlan szórakozás és meg is engedhetik maguknak.

Uzsonna közben megjelenik egy vézna, öreg szakállas házaló zsidó. Ládácskájában inggombokat hoz és kínál eladásra. Mindenki tudja, hogy ez az üzlet inkább csak burkolt alamizsnagyűjtés. Egy kibicelő szegény ördög odanyújt a gyöngé kis öregnek néhány fillért és várja, hogy mi lesz most. A négy jólmegtelhasú igazgató nem zavartatja magát, nem nyúl a zsebébe, mert neki nincs szüksége inggombra. Az öreg házaló bús fejjel megy tovább, a rosszmájú kibicé pedig adva a könyörtelent, azt mondja az egyik játékosnak: En becsulnám ezt a házalót, ne molesztálja az embereket! Mire dühösen jegyzi meg a direktor úr: „valamiből csak kell élnie!” és mint aki jól megmondta — megvetően néz a gonoszlelkű kibicére és folytatja a játékot.

Áhasverus

Egy burgenlandi menekült meséli, természetesen az elcsatolás és Anschluss ellenére magyarul, mivel hogy zsidó:

Burgenlandban születtem 35 év előtt. Apám és őseim is ott születtek. Csallóközi magyar, illetve, hogy egészen precíz legyek, cseh-szlovák leányt vettem feleségül

hat év előtt. Házasságunkból két kis gyermek származott. Szatócs-üzletünkben éltünk keservesen, de valahogy megéltünk.

Vagy két hét előtt megjelent egy esomó legény és boltomban és tudtomra adta, hogy azonnal takerodjunk a községből, az üzletből és a lakásból. Ugyanezt tudatták a többi községünkbeli zsidóval is. És megindult a szájalmas csapat. Menekültünk a burgenlandi göröngyös, sáros szántóföldeken keresztül apró gyermekeinkkel. Az éj sötétjében elvesztettük egymást én és feleségem, de találkoztunk a csallóközi helységben feleségem szüleinél. Alig pihentük ki magunkat, nyakunkra jött a cseh csendőr és újból menekülnünk kellett, ezúttal magyar területen lakó magyar rokonainkhoz. De tudjuk, hogy itt sem maradhatunk tovább néhány napnál. Mit tegyünk, hova menjünk? Miért nincs ilyen esetre nemzetközi fórum, mely elé az eféle ügyeket viinni lehetne, s amely hazátlanná tett, mindenéből kifosztott szerencsétleneket megsegítené?

Nem tudtam válaszolni, csak könnyeim peregték bőségesen.

PARVUS

— Az Izr. Szünidei Gyermektelep Egyesület aug. 21-én diósjenői és balatonboglári telepein, néhai alapítói: Blücher József, dr. Grauer Vilmos, Blockner Izidor, Dános László és Deutch Vilmos, valamint megdicsőült, áldozatkész támogatói elhalálozásának emlékére ünnepélyt rendezett, melyen a helyi hatóságok, egyházak és hitközségek képviselői, az egyesület pártfogói, köztük Balázs György és neje, Fischer Kornél, Galambos Jenő ügy. ig. és neje, Gárdos Tibor, Goldberger Henrik és neje, Guttmann Mór, Kovács Ede és neje, Oesay György diósjenői plébános, Prinz Izidorné, Reisz Dávid, Spieler Hilda, Weil Henrik jelentek meg. A Híszkegy elénekzése után az ünnepi szónokok méltatták a nap jelentőségét. Diósjenőn dr. Groszmann Zsigmond pesti rabbi emlékezett meg Szent István királyunk nemes erényeiről és bölcsességéről. Az énekrészt Ábrahámsohn Manó főként nagy művészettel látta el. Balatonbogláron Bráver Lázár rabbihelyettes volt az ünnepi szónok és ugyancsak ő végezte az ünnepély egyházi részét is. A kegyeletés aktus a Himnusz hangjaival ért véget.

26 éve fennálló

BODNÁR

cég az összes RÁDIO-típusokat díjtalanul bemutatja Részlet Cseré Vilmos császár-ut 60 Árjegyzék ingyen

Istentelenek vagyunk?

Írta: DÉNES BÉLA

A multkoriban az egyik napilap vasárnapi számában egy a napilaphoz mérten terjedelmes tanulmány jelent meg minden idők egyik legnagyobb tudósáról: *Galileiről*. Természetesen nem kerülhettem el s nem is szándékoztam elkerülni, hogy ne érintsem a *jezsuita* kapcsolatokat. Annál inkább nem, mert a jezsuitákat fölötte tiszteltem, munkájukat értékelem, velük sokat foglalkoztam s sajnálatosan sokszor kellett tapasztalnom, hogy épp az ú. n. liberális és humanista beállítottságu közvélemény igen egyoldaluan s elfogultan ítéli meg szerepüket. Azt pedig egyenesen kívánatosnak tartanám, hogy a zsidó közvélemény helyesebb megvilágításban látna a jezsuitákat. Olyan tökéletes organizáció ez a rend, hogy sokmindenben és sokminden tanulhatnánk tőlük. Cikkemet eljuttattam a rendezés s egyben fölvettem a kérdést, mit gondol a rend egyik közismerten elismert s népszerű vezetőgyénisége: *nem lenne még itt az ideje, hogy az Istenhívők minden felekezeti különbség nélkül, együttesen vegyék föl a harcot a különböző pogány ideológiákkal szemben?*

Bevallom, ez a kérdés régtől foglalkoztat s ennél fontosabb kérdést nem is ismerek. Igazat adok a pápának, aki korunk világnézeti harcát a jó s gonosz közötti döntő harenak tekinti és ítéli s talán zsidó s így minden dogmatizmustól ment mi voltom okozza, hogy nehezen értem meg: *miért ne lehetne az egyistenhívő vallások összefogása e mindenél fontosabb kérdésben.*

Szerfölött érdekes s gondolkodásra méltó, amit az elébb említett magyar jezsuita kiválóság e kérdésre felel. Szószzerint ezt írja ugyanis: „*Persze, hogy össze kellene fogni az istenhit érdekében minden istenhívőnek. Hogy ettől katolikus és keresztény körök általában fájnak, ennek oka, hogy bizony a gyakorlati istentelenség terjesztői s felszínen tartói közt aránytalanul nagy számban zsidókat látunk szerepelni. Indítsák meg az istentelenség elleni harcot Önök is az Önök lapjaiban; ha a keresztény közönség észreveszi, hogy ott is van komoly s önzetlen szándék, könnyebb lesz az összefogást létrehozni.*”

A vád pontosan körvonalazott: a gyakorlati istentelenség terjesztői s

felszínen tartói között aránytalanul sok a zsidó. Ezzel a vádló maga is elismeri, hogy az istentelenség elméleti fölépítésénél a zsidóknak nincs, vagy csak igen minimális a szerepük. Sajnos ez még nem jelent fölmentést a számunkra, ha egyébként a vád állításai igazak. Bár némi haladást igen, mert a kommunizmust zsidó eszméjének könyvelik el Marx személye miatt. Holott nem kell bővebben bizonyítani, mennyire felületes, sőt, rosszindulatú állítás ez.

Am maradjunk a vádnál. Vajjon istentelenek vagyunk-e? Igaz-e, hogy a zsidók között aránytalanul sok az atheista? Semmiesetre sem vonom kétségbe a vádló jóhiszeműségét, ennek ellenére azt kell mondanom, hogy úgy ő, mint mindazok, még ha zsidók is, — s nem is hiszik, mily nagyszámban akadnak ilyen felfogású zsidók — akik így látják a helyzetet, csak nagyon felületesen tekintenek a kérdés mélyére. Először is rá kell mutatnom arra az elmentétre, melyet felállítanak s hozzátehetem: *mesterségesen, orthodox és neológok között*. Részben az a követelmény, hogy a zsidó minél jobban asszimilálódjék s ez a követelmény bizony számos zsidópál anynyira eluralkodott, hogy valóságos pszichózis fogja el őket mindennel szemben, ami zsidó vallási hagyomány. Másrészt azokban azokat a zsidókat, akik vallásuk törvényeit a legnagyobb szigorúsággal tartják meg, az orthodoxokat értem ezalatt, vagy szőrszálhasogató talmudistáknak, kazuistáknak csúfolják s ez alapon akarják kétségbevonni élő, erős, minden pogromot s szenvedést kibírató istenhitüket, vagy s ezt főleg ú. n. „felvilágosodott” zsidóktól hallani, őket teszik meg a zsidóság

kerékkötőinek, ők felelősek azért, hogy a „vendéglátó népek nem fogadják be a zsidókat”.

Hangsúlyoznom kell ismételtlen, hogy az orthodox zsidók istenhite élő, eleven valóság, *mert pusztán formalizmussá süllyedt kazuizmus nem adhat fenntartó erőt, még ha bármily értékes is adott körülmények között a kazuizmus, amit legjobban éppen a jezsuiták tudtak és tudnak, akik alaposan tanulmányozták a zsidó kazuizmtikat, mielőtt megalkották volna az olyannyira tökéletes magukat.*

Felületes szemlélő tehát az, aki a zsidók istenhitének megítélésénél csak az asszimiláns zsidókat látja s ráillik a mondás: *nem látja a fától az erdőt*. Most már csak az a kérdés, vajjon legalább annyi igaz-e, hogy az asszimiláns zsidók között oly aránytalanul sok az istentagadó, egyszerűség kedvéért asszimilánsnak véve a neológokat, bár a két fogalom nem fedi teljesen egymást. *Nincs okunk és jogunk elhallgatni, hogy bizony az asszimiláns zsidók között sok az istentelen és még több a vallásilag közömbös*. De kérdem, vajjon a keresztény felekezeteknél nem ez a helyzet? Nem kell amerikai s angliai lelkeseknek minden lehető s lehetetlen elkövetni, hogy a hívő bemenjen a templomba? Nincsenek-e egész osztályok, néprétegek, melyeknek sem fogalmuk nincs Istenről és istenhitről, sem semminémű közük. A katolikus Egyház vagy husz esztendeje a legesodálatosabb belmissziói munkát végzi, ezekben és tízezrekben ébresztette föl újból, sőt, talán először, a hitet, de kérdem: munkája végére ért-e már?

Mindebből az következik: *nem az istentelenség számát kell tekinteni sem itt, sem ott, hanem az istenhívőkét s ez, csakis ez lehet az össz-működés alapja*. Különben a Biblia is ezt példázza *Abrahám közös ősapánk* esetével, ki megmenthette volna a gonoszokat is a pusztulástól, ha jókat talált volna.

Ettől függetlenül: megszívleljük a levél passzusát s igenis, mi a magunk részéről is mindent elkövetünk, hogy a zsidóknál épp úgy csökkenjen az istentelenség száma, vagy még jobban, mint a keresztényeknél. Tudjuk, hogy szorongatásunkban az egyedüli pajzsunk, ez fenmaradásunk egyedüli biztosítéka. *S ha korábban nem is létezett zsidó belmisszió: teremtsük meg! Azonnal!*

Síremlékek

a legolcsóbb árban

LÓWYnél

BUDÁN

II. Fő-u. 79. Tel.: 15-15-81.
Fiórküzet és telep III. Bécsi-út.
A trolleybusz indulási állomásától 2 percnnyire.

Jugoszlávia és a menekültügyi kérdés

Hogyan szervezik meg a jugoszláv hitközségek a menekültek ellátását

Osijek, 1938 augusztus.

A fő beszédtema, amikor a külföldről érkezett zsidó a helyi viszonyok után érdeklődik itt is ugyanaz, mint mindenütt Európában: érkeznek-e az országba német és osztrák emigránsok és ha érkeznek, mi történik velük?

A probléma, mellyel a vendég-látó országok zsidóságának meg kell birkóznia, nem könnyű, sőt, csaknem megoldhatatlan. Az eviani határozatok hatása egyelőre nem mutatkozik, mert amíg valami centrális elosztást meg nem szerveznek, csak átmeneti, inkább egyéni jellegű segítségről lehet szó. Az egyéni segítség viszont legalább is egyelőre beleütközik a centrális szervezés hiányába, melynek következtében a jelen pillanatban elvileg zsidó emigránsokat, mint olyanokat, úgyszólván seholy sem fogadnak be. A maximális jóakarát egyelőre a jelenléti átmeneti tolerálásában mutatkozik.

Az egyes államok zsidó községei tehát nem tehetnek egyebet, mint igyekeznek valamiféle szervezetet létesíteni, melynek célja részben az egyéni, a pillanatnyi segítség és az előkészület arra az időre, amikor a centrális szervezés majd általános, rendszeres gondoskodással tágtítja ki a jelenlegi, egyelőre tisztára jótékonyági kereteket. Amikor majd nem alalmisznaút kapnak a XX. század Ahasvérusai, hanem új életlehetőséget!...

Hogyan áll a menekültek ügye Jugoszláviában — tesszük fel a kérdést Milán Colar-nak, az osijeki zsidó fiatalok egyik vezetőjének, aki itteni barátaink szerint a legalaposabb ismerője, egyúttal leglelkesebb munkása, minden megoldásra váró zsidó problémának.

Március 13-án volt az Anschluss és már április 10-én összeültek Belgrádban a jugoszláv hitközségek küldöttei, hogy megbeszéljék a teendőket és megvesseék egy szisztematikus segítő munka alapjait. A küldöttek aztán szétszéledtek saját községeikbe és elvitték magukkal a centrális szerv utasításait a pillanatnyi teendőkre vonatkozólag.

Júliusban újabb fontos lé-

pés történt. Ekkor határozta el a centrális szerv, mely az Önök Országos Irodájának felel meg, hogy helyi jótékonyági akciók helyett 10 százalékos pótdadót vet ki minden hitközségi tagra. Ezek az összegek a központi szervhez, mely Belgrádban székel, folynak be és képezik a finanszírozás alapját a segítés munkájának.

A segítésnek egy külön ágát látja el a cionista szervezet. Palesztina ugyanis befogad certifikát nélkül olyan osztrák és német zsidó fiatalokat, akik részére 30.000 dinárt fizetnek. Ezeket két év alatt kiképezik Palesztinában földművesekké, kézművesekké, de más mindenféle foglalkozási ágakra is, két év múlva pedig megkapják az állampolgárságot. Legutóbb is 360 ilyen fiatalok utazott át Osijeken. A cionista szervezet ezeknek a 30.000 dinárnak összegyűjtésére vállalkozott.

Sok menekült van jelenleg Jugoszláviában?

Pontos számot nem igen tudik mondani, hiszen két hónappal ezelőtt egyetlen német, vagy osztrák emigráns sem léphetett át a Jugoszláv határt. Ez a szigor az utóbbi időben már enyhült, úgy, hogy pl. Golenitsch-ben Slatina mellett, az ottani Hachschara telepen 40 burgenlandi család él, akik egyelőre 6 havi tartózkodási engedélyt kaptak, hogy ezalatt gondoskodni lehessen végleges külföldi elhelyezkedésükről. Ezenkívül a belgrádi centrális szerv igyekszik legalizálni az illegális úton érkezetteket oly módon, hogy egy jugoszláv állampolgár garantálja, hogy ellátásukról itt tartózkodásuk alatt gondoskodik.

Ez persze még mindig nem sok — fejezte be az információt Milán Colar — a tulajdonképeni munka majd akkor kezdődik, ha kialakul az elhelyezés világvizsnyolatra érvényes szisztémája. De most mondja el Ön, mi történik Önöknél? Hogyan készül elő a segítésre a pesti hitközség?

Erre a kérdésre pillanatnyilag nem tudunk válaszolni. De megígértük, hogy hazaérkezésünk után beszerezük a szükséges adatokat és eljuttatjuk hozzá. Reméljük, ígéretünknek eleget fogunk tenni... HALASZ SÁNDOR

SPECTATOR NOTESZÁBÓL

Me-e-entsü-ü-ük me-eg...

me-e-entsü-ü-ük me-eg!...

— Ki dadog, mi dadog, hol és miért dadog?

— Nem dadog itt kérem senki, hanem énekelnek.

— Énekelnek?

— No igen, hát a síputcai kancellária énekel kórusban.

— Aztán mit énekelnek?

— Hát csak azt, hogy: Mentsük menteni aztán így kórusban biztatgatják egymást, hogy azt mondja, mentsük meg! Ót t. i. meg akarják hogy: me-e-ent-sü-ü-ük me-e-eg. Tet-szik tudni az állástalanná lett zsidókat! Úgy mint ahogy az operában is éneklük, amikor a gróf a vízbe pottyant:

— A gró-ó-óf a ví-i-ízbe e-e-ese-ett, me-e-entsü-ük, me-entsü-ü-ük me-e-me-e-eg ő-ő-ő-őt... me-e-me-e-entsü-ü-ük me-eg őt...-

— Aztán megmentették?

— Hát azt nem tudom. De úgy vélem, hogy a gróf megúnta a mentők sok magabiztatását, a faképnél hagyta őket, énekeljenek tovább, ő meg szépen kimászott magától — a túlsó parton.

— ???

Egykéz-

Egyakarát

— Mi több? Az Egykéz vagy az Egyakarát?

— Hogy is lehet azt még kérdezni is? Hát az Egyakarát! Legalább annyit ér, mint száz egykéz.

— Bal vagy jobb? Igen, mint száz balkéz...

Síp-ucca

és Amerika

Tele vannak felekezeti lapjaink a nagy dícsőséggel, hogy a Síp-ucca kitűnő emeritált zszurnalisztájának darabját íme, most előadják Amerikában. Hát ügylátszik a Síp-ucca valóban erősen kezd hódítani Amerikában.

— Az egyiknek a darabját viszik ki, a másik meg nemsokára maga megy ki... Mi lesz ebből?

— Én is félek, hogy Amerika rövidesen az egész Síp-uccát elhódítja tőlünk, egész kancelláriájával, kultúrájával és könyvelési technikájával...

— Ajajajaj! Mi marad akkor nekünk?

— Vissza ez félő... De talán majd visszaküldik őket.

Állástalanok a VAC-ban

— Mi tetszik? — kérdi katonás rövidséggel a VAC-ban egy hivatalos személy az érkeztől.

— Kérem, alázatos tisztelettel... én... Tudniillik én azt olvastam a magas kancellária nyomtatott körlevelében, hogy gondoskodott az állástalanokról... Aztán tetszik tudni... én is állástalan vagyok... kérem alázatos tisztelettel... aztán, hogy aki állást akar, forduljon (előveszi a nyomtatványt mutatja) „16. pont: a VAC...”

— Tévedés, kedves barátom, tévedés... Téves kapcsolás!... Állás?... Itt?... Mi jut eszébe?... Azaz, hogy... várjon csak! He-he-he, nem is rossz!.. Sőöt jóóóó! Ravasz az a kancellária!

— Hála Istennek! Hát talán mégis lesz állás... kérem alázatos tisztelettel... És milyen...

— Hát azt kérdezze meg a kancellárián, hogy mire gondoltak: **kézálásra... lebegőállásra... vagy terpeszállásra... nálunk nincs más...**

Utban a Magyar Zsidó Kulturszövetség!

— Hallotta már? Rövidesen megszűnik a Magyar Zsidó Kulturszövetség. Úgy-e hamar nyélbeűtötték?

— Hát ez tényleg hamar meglett! Hja... nem csoda hiszen már az eviani útja előtt vállalta ezt a kultúrtevékenységet is! De mit szól ehhez az „átrétegződéshez”. Ez aztán „átrétegződés”! Ezt csinálja utána valaki! Valamikor a kettős könyvvel volt az első réteg. Aztán... hiszen könyv ez is, könyv az is... Már t. i., amivel a leendő rabbik foglalkoznak, az is könyv... hát egyszerre csak **átrétegződött** a legfőbb magyar zsidó iskola, a rabbiszeminárium vezérlobizottságának tagjává... Aztán még rétegződött és most már úgy látszik lassanként teljesen átrétegződik — „**kultúrtevékenykedővé**”. Így hát meg lesz most már a **Kulturszövetség** is! Hiszen nem lehet kétség! Az állástalanok számára is ez fog hozni gyors megváltást... Éppen ezért kellett rájuk való tekintettel is, **először** ezt megkultúrtevékenykedni...

Az „átrétegződés”

Ne tessék ám azt hinni, hogy ez mai találmány. — Dehogy! Pláne a kancellária környékén, már régen ismert valami ám ez a csoda! Pl... ott már régen kitalálták, hogy is-

kolaszakértésre legjobban rétegződik és a fiskális, — kórházi szakértőnek a kereskedő — irodalmi társaság alelnökévé a bankigazgató (hogy szeretnének a szegény poéták is bankigazgatókká átrétegződni!). Széchenyi szakértővé az... igen: Öo...

Zsidó származásu magyar festők

A zsidó származásu magyar képzőművészek során eddig az építészet (l. VI. évf. 15 szám) és a szobrászatot tárgyaltuk (l. VI. évf. 23 szám) míg most a festőművészeket vesszük szemügyre.

A magyar festészet is — mint a képzőművészet többi ága csupán a polgáriassal és a városok fejlődésével indult meg, amidőn már a mecenásokon kívül a polgárság is érdeklődik a művészet iránt.

Már az 1840-ben tartott első pesti műkiállításán feltűnt egy zsidó festő Napoleon lovasköpe. Ez a festő a nagymartoni születésű Cohn Hermann, művészneven Alconiere Tivadar, aki később hitét elhagyva Bécsben egy közkórház idegosztályán fejezte be hányatott életét. Az uttörő zsidó festők között találunk Doctor Alberttel, Kann Henrikkel, Knopp Józseffel, akia Kossuth miniszterium tagjait is megörökítette, Dux Zsigmonddal és Beck Vilmost, aki az első magyar torzképrajzoló és az első képes életpalánnyal. „Der Zeitgeist” szerkesztője és kiadója. Megemlítendő még Adler Mór, Gross Béla és Ingomár Ferenc (Frankl Ignác) neve is.

A 70-es évek világhírű festője Bruck Lajos, aki Párisban, Londonban Szt. Pétervárosten is kiállított és akinek Ferenc József és Erzsébet királyné arcképei az igazságügyminiszterium falait díszítik, míg több művét a Képzőművészeti Múzeum őrzi. Kortársai közül Déry Kálmánt és Hernádi Herzl Kornélt, az 1885-iki országos kiállítás aranyérmének nyertesét emeljük ki.

A kilencvenes évektől kezdve a zsidó festőknek már olyan nagy tömege emelkedik ki az átlag festők sorából, hogy e helyütt meg kell elégednünk neveik felsorolásával. Minthogy feladatunk nem az értékelés, alfabetikus névsorban hozzuk a kimagasló neveket:

Basch Gyula, Bihari Sándor, Brüll Aladár, Ferraris Artur, Glatter Gyula, Halmy Arthur, Horovitz Linót, Kaufmann Izidor, Karvaly Mór, Kiss Rezső, Knopp Imre, László Fülöp, Márk Lajos, Parlaghy Vilma, Skuterky Döme, Szenes Fülöp, Tornai Gyula, Timár Thein Miksa, Vaida Zsigmond.

Az újabb nemzedékből ki kell emelnünk Czizgany Dezső, Erdei Viktor, Feiks Jenő, Fényes Adolf, Frank Frigyes, Gábor Mór, Góth Mór, Hatvány Ferenc báró, Ivá-

szóval, amint tetszik látni: az átrétegződésből a mi nagyjaink már régen példát adtak. És milyen szép példát! Még csak nem is anyagi érdekből rétegződtek át!... Ügylát-szik csak szenvedélyből... Hallatlanul tehetséges átrétegződők!

nyí-Grünwald Béla, Jávor Pál, Katona Nándor, Kosztolányi-Kann Gyula, Knopp Imre, Kunwald Cézár, Kunffy Lajos, Magyar-Mannheimer Gusztáv, Perlmutter Izák, Poll Hugó, Pór Bertalan, Tull Ödön.

Az 1911-ben olyan óriási feltűnést keltő „Nyolcak” első kiállításán a kiállító művészek között találjuk: Berény Róbertet, Czizgany Dezsőt, Czöbel Bélát, Orbán Dezsőt, Pór Bertalan és Tihanyi Lajost.

Az új festészeti irányok kiváló képviselői között látjuk Perlott Csaba Vimost, Lakos Alfrédet, Réth Alfrédet, Ziffer Sándort.

Az expressionisták közül Schejber Hugón kívül Kádár Bélát és Schönberger Armandot kell kiemel-nünk.

A legújabb festőgenerációkhoz tartoznak: Bató József, Diener-Dénes Rezső, Farkas István Korda Vince, Medgyes László, Moholy-Nagy László, Péri László, Szenes András.

A karikatura híres művelői az alapító Beck Vilmoson kívül: Bér Dezső, Dezső Alajos, Faragó József, Feiks Jenő, Gedő Lipót, Hermann Lipót, Kólar Leo, Kelen Imre, Márk Lajos, Major Henrik.

Mint könyvillusztrátorok tüntek ki: Radoné Hirsch Nelli, Falus Elek, Gara Arnold, Honti Nándor, Kozma Lajos, Pogány Willy, Vadász Mik-lós.

A plakátrajzolás terén különösen Bíró Mihály jutott világhírhöz hatalmaserejű, megrázó politikai plakátjaival, de ismert nevet vívtak ki maguknak Basch Alfréd, Bardócz Alfréd, Falus Elek, Faragó Géza, Földes Imre, Vértés Marcell.

Csak nagy vonásokban ismertet-tük itt a magyar festészet legkiválóbb művelőinek munkásságát, nem is törekedtünk sem helyességre — így a grafika számos művelőjét nem is említettük — sem kellő méltatásra. De a közölt nagy nevek imponáló tömege is bizonyítja, hogy ezek a zsidóeredetű festők nagyot és maradandót alkottak, nem egyszer új utat és irányt mutattak és kitörölhetetlen betűkkel írták be nevüket a magyar képzőművészet történetébe.

Nincs az az elfogult művészettörténetíró, aki csak meg is merné írni a magyar festészet történetét e nagy, zsidóeredetű festők működésének méltatása nélkül.

HIREK

NAPTÁR

1938. augusztus 26, péntek — Ab 29, Erev ros chódes Elul (szombat bejöv: 6.25) — aug. 27, szombat — Ab 30, sabosz ros chódes (hetiszakasz: Röch, haftóra: Hasomájim kiszu, 5 perek, szombat kimen: 7.25) — aug. 28, vasárnap — Elul 1, ros chódes 2. napja, sófárfuvás — aug. 29, hétfő — Elul 2 — aug. 30, kedd — Elul 3 — aug. 31, szerda — Elul 4 — szeptember 1, csütörtök — Elul 5. — szeptember 2, péntek — Elul 6 (szombat bejöv: 6.10) — szept. 3, szombat — Elul 7 (hetiszakasz: Sóftim, haftóra: Ónauchi ónauchi, 6 perek, szombat kimen: 7.10) — szept. 4, vasárnap — Elul 8. — szept. 5 — Elul 9. — szept. 6, kedd — Elul 10, szept. 7, szerda — Elul 11. — szept. 8, csütörtök — Elul 12 — szept. 9, péntek — Elul 13. (szombat bejöv: 5.55.)

Felkérjük tisztelt olvasóinkat, hogy az esedékes előfizetési díjakat kiadóhivatalunk címére (VII., Erzsébet-körút 18.) juttatni szíveskedjenek.

— **Milkó Mátyás halála.** Milkó Mátyás bajai földbirtokos, Baja város és Bács-Bodrog megye törvényhatósági bizottságának tagja Bledben, 59 éves korában hirtelen elhunyt. Milkó Mátyás halála osztatlan részvényt keltett mindenütt, ahol csak ismerték. Nemesszívú emberbarát volt, aki felekezeti különbség nélkül segített a szegényeken és elesetteken. Korai halálát kiterjedt rokonság, köztük leánya, dr. Vázsonyi Jánosné és veje, dr. Vázsonyi János országgyűlési képviselő gyászolják.

— **Bajtárskeresés.** Nagyon kérem azon bajtársakat, akik az olasz harcúterem a Baucompagnie 1/85 szádnánál 1917 július havától a háború befejezéséig katonai szolgálatot teljesítettek, szíveskedjenek címüket mielőbb velem közölni. Bajtársi tisztelettel: *Trebitsch Sámuel, Sajószentpéter.*

— **Házasság.** Kesztenbaum Márton ékszerész és neje sz. Ringwald Melanie leányát Kardos Borbálát augusztus 14-én vezette oltár elé Fogel Dávid, a Kazinezy orth. templomban.

— **Barmicvó.** Fischmann Mihály dr., békéscsabai röntgenológus fiát, Weisz Mihályné, a Hachnószasz Kaló" jótékony elnökasszonyának unokáját, Fischmann Györgyöt, augusztus 27-én avatja fel a zsidó élet közösségébe dr. Silberfeld Jakab főrabbi Békéscsabán.

— **Halálozás.** Weisz S. L.-nek, az óbudai Menucho Nechaumo Egylet elnökének, a hitközség tb. tagjának 87 éves korában történt elhunyt, súlyos vesztése az óbudai zsidóságnak. Az öregúr kivételes intelligenciája mellett csodálatos emlékező tehetséggel is rendelkezett és kitűnően emlékezett vissza személyekre és eseményekre gyermekkora idejéig. Valóságos krónikája volt a multnak. Rendkívüli készsége, hogy bajba jutott embertársain segítsen, fiatalabb éveiben sok regényes utazást és utánjárást hozott részére s biztos fellépésével és éles eszével mindenkor eredményt ért el. A Münz Mózes rabbi által alapított kegyeleti egyletnek ő volt a lelke. Igen nagy közönség kísérte utolsó útjára. Dr. Neumann József főrabbi, Eckstein Ignác chevra-alelnök és Weisz Hermann egyleti előjárósági tag méltatták nagyértékű életét és működését. Halálát gyermekei: Weisz Lipót és Miklós és özv. Kemény Andorné siratják.

— **Dr. Fried Frigyes alijája.** Unepélyes keretek között búcsúzott a Magyar Cionista Szövetség ügyvezető-elnökétől, dr. Fried Frigyesről, aki a közeli napokban családjával együtt Erecbe költözik. Ugyanakkor búcsúzott a Wizo is egyik legelkesebb tagjától dr. Fried Frigyesné, Balogh Annitól. Szerda este a Royal szálló fehértermében megjelentek a magyarországi cionista mozgalom és a Wizo budapesti és

vidéki reprezentánsai. A távollevő dr. Miklós Gyula elnök helyett dr. Izsák Ede társelnök, utána dr. Lantos Tivadar, Bisseliches Mózesné, dr. Patay József főszerkesztő, Márner Arnold, dr. Buk Miklós vettek búcsút dr. Fried Frigyesről és feleségéről. Az üdvözlő beszédekre dr. Fried Frigyes válaszolt nagyhatású beszédben, melynek elhangzása után a Hatikvah hangjaival ért véget az ünnepély.

— **Ezüstlakodalm.** Dr. Kalmár Marcel és felesége sz. Szamek Erzsébet aug. 21-én csendes családi körben ünnepelték meg házasságuk negyedszázados jubileumát Békéscsabán. A férj, dr. Kalmár György csongrádi főrabbi nagybátyja.

— **Elnökválasztás Tokajon.** A tokaji orth. hitközség elnökének lemondása folytán az elnöki tisztséget dr. Moskovits Sándorral töltötte be, aki évek óta odaadó, buzgó előjárója volt a hitközségnek.

— **Kultúrestély Békéscsabán.** A békéscsabai neológ hitközség ifj. csoportja aug. 4-én nagyszerű kultúrestélyt rendezett a Kereskedelmi Csarnokban, amelyen Kelen Dóra és Ascher Oszkár arattak megérdemelt sikert.

— **Az új békési főrabbi.** A békési izr. hitközség a napokban töltötte be a dr. Winkler Sándor halálával elárult rabbiállást. Békés, Mezőberény, Köröstarcsa és Gyoma szövetkeztek egy rabbi közös fizetésére. Az új főrabbi dr. Rosenzweig Rezső, a Rabbiképző jelesen végzett növendéke lett.

— **A Magyar Cionista Szövetségben** szeptember 1-én héber kurzusok kezdődnek, kezdők és haladók részére, heti 2 órában. A kurzusok december végéig tartanak. Részvételi díj a kurzus egész tartamára 5 pengő. Jelentkezés: a M. C. Sz. titkárságánál: Andrassy-út 61. I. Telefon: 126—902.

— **156.000 zsidó Tel-Avivban.** A legutóbb Tel-Avivban és Jaffában lefolytatott népszámlálás adatai szerint Tel-Avivban a külvárosokkal együtt 156.000, Jaffában 10.000 zsidó lakik. A Tel-Avivban lakó 156.000 zsidó közül 80 százalék askenázi, 15 százalék szefárd és 5 százalék jemenita. Körülbelül ugyanilyen az arány Jaffában is.

Mindenkit érdeklő

könyv a

Lakók és bérbeadók

joga.

Írta: **BERÉNYI SÁNDOR dr.**
ügyvéd, szakíró.

Tartalmazza a **legújabb lakásrendelet teljes és hiteles szövegét** bőséges magyarázatokkal, 1000 vezérszóval betűsoros tárgymutatóval és a **magyar polgári magánjog törvényjavaslatának teljes szövegével.**

Ára 3 pengő.

Kapható a Zsidó Élet kiadóhivatalában.

Legolcsóbban mos, fest, tisztít

Geröffy gőzmosoda

Szondy-u 66-68. Telefonhívó 12-57-67
Legkisebb mennyiségű kilós ruháért is házhoz kúldók.

A közösség növekvő feladatai

Jótékonyág, filantrópia, vagy szociális segítség?

Az egész sajtó, pártállásra való tekintet nélkül, hódolattal parentálta el múlt héten a volt nagy pénzembert, de még nagyobb szívembert. Alig ment el tőlünk, máris legenda-kör alakult ki személye körül, mindenki tud róla egy-egy esetet, hogyan tudott rászorultakon nagyvonalúan, tapintatosan segíteni, hogy élni hagyott, sőt bőven hagyott élni mindenkit, akivel kapcsolatba került. Egy ilyen ember nem élt hitközségi életet, pedig élre való lett volna. Jóságának, emberszeretetének emlékét nem őrzik maradandó intézmények, csak egyes hálás emberek. Azok sem sokáig. Neve, mint fogalom, úgy fog elátni, mint a vagyon, amelyet szerzett.

Minden kegyeletrombolás nélkül, sőt a legnagyobb tisztelettel állapítjuk meg, másképpen kellett volna csinálnia. De nem őt hibáztatjuk, ismét csak a közösséget. Nem tudták ezt az embert az akkori vezérek kicsinyesen exkluzív körükbe belevonni. Nem tudták meggyőzni őt arról, hogy a köznek adni milliószor több, mint egyénileg adni. Hogy nem élünk már a középkorban, mikor a várurak arannyal telt erszényeket dobálták a nép közé és az harácsolhatóbbat, aki közelebb jutott a nemes úrhoz, vagy erősebb könyöke volt. Mit tegyen az, aki nem tud ilyen esodaforráshoz közel jutni?

Csak közülethez fordulhat. Először is azért, mert az ilyen esodaforrások, sajnos megszűntek, mecénások nincsenek többé. Zsidó vagyonok, zsidó mammutjövendelmek csak az antiszemita sajtó szótárában találhatók. Másodsor pedig azért, mert ha van is egy-két nagytőkésünk (akik csak erősítik a fenti szabályt, t. i. azt, hogy nincsenek) ezek annyira nem teljesítik kötelességüket a közel szemben, annyira sebeznek inkább, mintsem segítenének, hogy kár megtisztelni őket (azaz szerintük molesztáltatni) a kérszel. Ilyen embereket, akik csak reprezentálják, de nem adják a pénzt, egy módon lehetne csak büntetni, illetőleg megnevelni: *meg kéne vonni tőlük a „kővedet”*. Meg kéne szüntetni azt a lehetetlen állapotot, hogy tiszteletbeli állásokat kapjon valaki anyagi vagy munkabeli áldozathozatal nélkül, csak azért, mert gazdag ember. Micsoda hatásos purifikáló elv lenne ez!

Igenis, lehessen szegény ember is

zsidó közület élén, sőt fentemlített állapotoknál fogva, mivel nem tudták az eddigiék a gazdagot úgy bevonni, mint kellett volna, talán üdvösebb is volna a nem gazdag ember a vezetésben. Persze bevonásának *conditio sine qua nonja* ne csupán a szegénysége legyen, hanem induljunk ki abból, hogy *aktivitás, lelkeség, igaz szociális belátás, szervező-képesség ma többet jelentenek, mint a pénz*. Ha kihaltak, vagy nem adkoznak a gazdagok, az intézmények fenntartására a *kisembereket* kell beállítani, természetesen igen nagy számban. Egy-két gazdag filantróp azelőtt a mellényzsebéből létesített és fenntartott menhelyeket, kórházakat, nevelő és kulturális intézményeket, ma ilyesmi kizárólag a kisemberektől várható. Nem adó, hanem, mondjuk tagdíjjárulék formájában. Minden intézménynek lenne egy baráti egyesülete, mely fenntartásáról gondoskodnék és az ilyen egyesület élére biztosan lehetne lelki, szociális érényekben gazdag személyiséget találni, csak a kisemberek közt kell körülnézni s nem a „prominensek” soraiban. Ilyennek jutalma legyen aztán a „kőved”!

A régi jótékony emberek és filantrópok azért sem tudnának a mai időkben helytállni, mert relatíve

annyira megnőtt a támogatandók száma, hogy nincs erszöny, mely őket győzné. Akik azelőtt családi vagy gyermeki segítséget remélhetek volna, most, a zsidóságot féltelmelesen pusztító egyke és egyse világában egyedül állnak, tehát ha valami kell, a közületet keresik fel. Ezt esetleg ki lehetne bírni, de bizonyos arra gondolni, hogy milyen seregestül termeli a zsidó közületek számára a klienseket a világpolitika. Saját lábukon állni tudó, testben és lélekben ép emberek válnak egyik-napról a másira kenyértelenné, gyökértelenné. És közületeink itt állnak megfelelő emberek és pénz nélkül. Privátok nem tudnak segíteni, még ha erejükön felül áldoznak is.

Ezt a szédületes perspektívát tekintve, beláthatjuk tehát, hogy a jótékonyág és filantrópia ideje lejárt. Ismételten és újra szögezzük le, hogy nem akartuk ezeket a fogalmakat leesezülni. Elismerjük nagyvonalúságukat, előkelőségüket a multban, de tagadjuk eredményeiket a jelenben. Életképességüket és létjogosultságukat a jövőben.

Herzl Tivadar látno ki képességével érezte ezt. Ő mondotta: „Einzelnen Menschen kann man durch Philantropie helfen, einem Volke nur politisch”.

Ha borzogva is, de érezzük át, hogy mindnyájunkról van szó. Rólunk is.

BIRKAT AM.

A renkház vendége vagyok

Irta: PETERDI ANDOR

III.

— Milyen vallásuk vagytok fiaim.

Most megrémültünk. Mi lesz velünk — gondoltam — ha megmondjuk az igazat. Én voltam a bátrabbik, tehát én feleltem.

— Izraeliták vagyunk, főtiszteleendő atyánk!

A rendfőnök nem lepődött meg ezen, hanem így szólt:

— Tegyétek fel a kalapot és imádkozzatok hitetek szerint.

Mi azután feltett kalappal imádkoztunk:

— Boruch ato adonáj...

S a barátok ugyancsak áhítattal hallgatták étkezés előtti imánkat. Mikor elvégeztük, hozták az ételt és körülhordozták az asztalon.

— Nos, testvérek — szólt vidám hangon, vacsora közben a főnök

— ma megréfáljuk a rabbinust, ha eljön.

A barátok valamennyien nevettek a rendfőnök e szavain. Valaki közbeszólt:

— Ha eljön.

— Biztosan jön.

A rendfőnök újra szólt:

— Csak nem hagy eserben miniket éppen ma, amikor, Izrael két ifja a vendégünk?

Tudni kell a történet hűsége kedvéért, hogy a városka zsidó papja, vacsora után, mindig ellátogatott a barátokhoz, egy kis esti beszélgetésre és vitára, s most különösképpen várták a rabbinust, hogy itt voltunk.

És bizony, alig ért véget a vacsora, jött a rabbi.

Nagy kedvességgel fogadták, eléje mentek, vagy ketten és az

asztalhoz tessékelték.

A rabbi szeme megakadt rajtuk. — Kik ezek a fiúk? — gondolta. — Hogy kerülnek ezek ide?

De a rendfőnök látván csodálkozását, így szólt:

— Izrael gyermekei, a te gyülekezetedből valók. A rendház vendégei.

— Látod kedves barátom, ők is hozzánk jönnek és nem tehozzád — így évődött a rendfőnök a rabbi-val. De a rabbi is megfelelt imígyen.

— Hozzám meg a te gyülekezetedből valók jönnek, s ha jönnek, én sem küldöm őket hozzád. Azután meg ne feledd el, kedves és nagytiszteletű rendfőnököm: a jószág gyakorlása kötelességünk. És hogy te nemesak első és legfőbb parancs szerint, hanem igaz szív-

vel és meggyőződéssel cselekszel nemesen azt én régen tudom, ezért nem csodálkozom, ha rendházad falai között az én gyülekezetem szegényeit is találok. Áldjon meg érte a mindnyájunk Istene.

A rabbi szép szavait a barátok megtapsolták, s a rendfőnök boldog volt, hogy ilyen dícséretben részesült.

Így telt el az emlékezetes estünk ama rendházban 1896. körül. Boldog és békés kor volt. Vajjon ma is így együtt vannak-e esténként azok a papok, akik a helyükbe kerültek? Mert bizonyos, hogy ők már ott nyugosznak, esőndes sírjukban s fölöttük zizeg ilyenkor az avar és fujdogál a szél...

Mert már akkor öreg volt a rendfőnök és a rabbi is. Vége.

Kis kaland a „Dohány”-ban

Sabosz nachamu napján a délelőtti istentiszteletre a Dohány-utcai templomba mentem. Az elülső padok egyikébe ültem be és a tórafelolvasás alatt megállt a pad végén az öreg templomszolga és egy héber betűs „sövíi” feliratú táblát emelve felém, kérdő tekintetet vett rám. Fekete kalapom, ugyanilyen ünneplő ruhám keltette fel figyelmét és tette fel vele a néma kérdést, melyet azonban megérttem, hogy a Tóra elé óhajtok-e járulni?

Míg a legtöbb helyen ez a meghívás úgy történik, hogy a templomszolga az illető kiválasztotthoz lép és azt mondja: „a templomelöljáróság uraságodat sövíivel tiszteli meg”. A „Dohány”-ban ezeknek a tisztségeknek kiosztása a főgondnokra van bízva, ki kellő körültekintéssel, tapintattal és udvariassággal kezeli is tisztét. Ezen a szombaton ügylátszik szabadságon volt és így az öreg samesz helyettesítette.

A néma felhívásra azonban válaszolnom kellett. Még pedig az adott helyzetnek megfelelően: levita vagyok.

A samesz bácsi végignézett rajtam és ahelyett hogy kijelentésemet egyszerűen tudomásul vette volna, azt mondta rá: E' lévi sind sie?...

A ritusban gyengébbeknek szolgál-

jon magyarázatul, hogy levitát csak kohen hiányában annak helyébe, továbbá az ezt rangban követőleg levitának, avagy a felhívások sorrendjében szintén előkelő acharonnak, utolsónak, végül maftirnak lehet csak felhívni. Tehát az én kifogásom teljes szabályszerű volt, mert hetediknek ilyen ősi nemesi osztályhoz tartozó egyént, mint egy levitát, nem szabad felhívni.

Egy hivatása magaslatán álló samesz ilyenkor előveszi az acharon tábláját és arval tiszteli meg az illetőt. Az én emberem azonban, mint mondtam, csak végignézett rajtam és azt mondta: E' lévi sind sie?...

Ebben ugyan nincsen semmi különös, de a hang... a hanghordozás! Ugy hangzott mintha a következő kis kioktatást, szemrehányást tartalmazná: Maga lévi? Szépen az! Ismerem már a pasasaimat! Ha kérdezem, hogy kohen vagy lévi, akkor mind közrendű jisroel. Ha ilyenre

van szükségem, akkor lévinek, kohanítának avanzálnak. Ugy lévi maga, mint ahogy én kötéltafcos vagyok! Nem akarja magát felhívatni, snóderozásról nem is beszélek...

Lehet, hogy teljes mértékben tévedek, nem is volt eszeágában engem gyanusítani, hogy én ki akarok bujni a felhívatás alól. De továbbra is kinzott a gondolat, miért mondta és miért úgy mondta: E' lévi sind sie?...

Talán mégis csak én vagyok a hibás. Elővigyázatosnak kellett volna lennem a mai különös időkben. A samesz bácsi, ki hétköznap a kancellárián van foglalkoztatva, azt látja, hogy mindenki csak okmányokkal és okmányokért szaladgál. Nekem is zsebre kellett volna vágnom valamelyik irásomat, melyben lévinek vagyok titulálva és a szótlan felkínálásra, szótlannal kibuberálni az igazságot. De hát szombaton nem illik iratokat magánál hordani.

Az illik — nem illik és rituális szabályok különben nem vétetnek oly szigoruan a dohányuteaiban-Sót. Különben miért szerelték volna fel az előcsarnokbeli perselyeket transparensekkel, hogy a péntekeste, szombaton és ünnepeken templomból jövők jól lássák, hova kelljen bedobni a pénzt, amit ilyenkor kézbevenni sem szabad. És minden koldusrendelet ellenére az előcsarnokban nem támadnának az emberre, markukat élénkbe tartva a zsidó koldusok, közöttük jócskán snapszbruderek is, kiknek éppen szombatot szegni és másokat a szegésre bírni, bent a templomban mégsem kellene engedni.

Azóta már elmúlt jó pár nap és még mindig a fejemben motoszkál: miért mondta... hogyan mondta: E' lévi sind sie?... Csak nem kételkedett benne?

Teringettét! nem sok kissé a demokráciából, mellyel az embert ott kezelik?

TANÁCSOS

Emlékek

Írta: FELEKI SÁNDOR

(31)

Neugebauer László

Ezernyoleszázhetvenötben történt. Arany János hosszú hallgatás után ismét megszólaltatta lantját. Megjelent balladája, a „Tetemrehívás”, melyet az egész ország esodálattal olvasott. Egy fiatal műfordító, Neugebauer László, vállalkozott arra, hogy németre átültesse. Arany barátjai útján értesült arról, hogy mily művészi fordításban jelent meg legújabb balladája. Magához ké-

rette Neugebauer-t és felolvastatta vele a lefordított verset. Mikor a fiatal író végig szavalta, a nagy költő jószágos szemeivel hosszasan rátekintett s végre így szólt: „Maradjon ön továbbra is a megkezdett úton, mert ön a magyar irodalomnak nagy szolgálatokat fog még tenni”. Képzeltető, hogy az Osztrák-Magyar Bank kis zsidó hivatalnok mily boldog volt. Ez a nagy elis-

Iskolásgyermek orth. kóser internátusa

Valláserkölcsi nevelés, korrepetálás, német társalgás. Az összes iskolák közelében. Kötünő referenciák:

Virág Gyuláné, Budapest, VI., Ó-ucca 42.

merés ösztökélte őt arra, hogy egész életét ezentúl — vagy ötven évet — annak szentelje, hogy a magyar írókat, versírókat és prózáírókat egyaránt, a külföldnek német átültetésben bemutatja. Szinte páratlan nagy munkásságot fejtett ki. Már 1878-ban megjelentek *Petőfi* költeményei a fiatal író fordításában. Addig csak egyes verseit ültették át német talajra és igen érdekes, hogy ezek a fordítók nagyrészt zsidók voltak. Így *Dux* Adolf, *Dóczy* Lajos, *Sturm* Albert. Ő adta először a teljes *Petőfi* németül s rövid idő alatt két kiadást ért munkája. Az egész német sajtó és a magyar irodalom kiválóságai siettek őt üdvözölni értékes művéhez s annak nagy sikeréhez. A hírneves német poéták közül *Grün* Anasztázus, *Hammerling* Róbert, *Geibel* Emanuel, *Scheffel* Viktor, *Bodenstedt* Frigyes, továbbá *Lewinsky* József és *Sonnenenthal* Frigyes, a nagy nép és színművészek, a magyar kiválóságok közül *Goldmark* Károly, a Sába királynője hírneves komponistája, *Liszt* Ferenc, *Jókai* Mór, *Falk* Miksa, *Apponyi* Albert, *Csiky* Gergely, *Fraknói* Vilmos, *Csáky* Albin gróf, *Vámbery* Armin, *Kiss* József s a műfordításban kollegája, *Dóczy* Lajos és még számos jelese az irodalomnak és közéletnek, akikhez azután egy hosszú életen át, a szeretetnek és barátságának láncai fűzték.

Bodenstedt Frigyes, a kiváló német költő és műfordító, ezeket írja *Neugebauernek*: „Az ön *Petőfi* fordításai nekem igen tetszenek. Érzelm és emelkedettség van bennük, ami eredeti költői érre mutat. A könyvnek szép eredményt jósolhatok. Igazi gyöngyök, melyek az német foglalatjaiban irodalmunk valószínűs gazdagítására szolgálhatnak”. — *Grün* Anasztázus, a nagy német poéta: „Fogadják köszönetemet a *Petőfi*-féle versek német fordításainak közléseért. Már évek óta lelkes tisztelője vagyok *Petőfi* muzsájának. Műfordításai szerintem a legnagyobb elismerésre méltók”. — *Hammerling* Róbert, a nem kevésbé hírneves költő ezeket írja *Neugebauernek*: „Egy feladatának megfelelő jó *Petőfi*-fordító már régen élénken érzett szükség. Hogy valaki lírai költőt, különösen népiest, jól fordíthasson, magának is költőnek vagy legalább is isten kegyelméből való fordítónak kell lennie. Az ön fordításait sikerülteknek tartom. Csak bátran előre!” — *Geibel* Emanuel, az ünnepeit nagy német poéta így nyilatkozik: „Valóban nagy gyönyört szerzett nekem a remek költemények művészi fordításainak megküldésével. Már csak ezek miatt is meg szeretném ismerni a magyar nyelvet. Rám nézve fordításai nagy értékkel bírnak, mert úgy olvastatják magukat, mint az eredetiek. Élénk érdeklődéssel olvastam azokat s nagy költőjük népies üdeségében és pompás humorában sokszor gyönyörködtem. Meleg hang, találó, tiszta kifejezés, könnyen és természetesen folyó verselés jellemzik fordításait. Aki két ilyen, alapjában teljesen különböző nyelv mértékes

fordításainak nehézségeit ismeri, nagyon tudja méltányolni az ilyen előnyöket. Ezek a legjobb fordítások azok között, amelyeket eddig olvastam. A sok szép között legjobban tetszetek: „Valahogy”, mely alakjával *Burnsre* emlékeztet, továbbá „Szeptember végén”, „Faluvégén kurtá karc-ma” és „Tíz pár csókot egy vögéből”. Ez utóbbi telve van naív érzékiséggel s az erotikus elemet valóban goethei kellemmel tárgyalja”. *Petőfi* fordításai révén *Neugebauer* nemcsak a külföld jelesei-vel, hanem hazánk kiváló íróival és művészeivel is szoros, szírig tartó barátságot kötött. Ehhez hozzájárult az a végtelen szerénység, jóság és finom lelkiismeret, mely őt jellemezte. Amikor 48 év előtt életrajzát megírtam, arra kértem, hogy a fentemlített és egyéb, kiválóságoktól származó leveleket mutassa meg nekem. Az ő szerénységében erre semmiképp sem volt hajlandó és úgy szólván csak erőszakkal engedte meg, hogy böngészhessek ezen levelekben, melyeket sok száz nagy író és művész írt hozzája. Akkor másoltam le a fentemlített költőnek sorait is. Hová lettek ezen nagyértékű levelek, melyek egyuttal azt is bizonyítják, hogy ez a lelkes magyar zsidó mily nagy szolgálatakat tett a hazai kultúrának, nem tudom. Azt hiszem, hogy *Neugebauer* halála után rokona, *Russo* Illés bankvezérigazgató örökölte s valószínűleg ennek örököseinél vannak most. Nagy nyereség volna a Zsidó-Magyar Múzeumra, ha ezt a kincseshányat, mely élénken illusztrálja hazánk ötven évi irodalmi állapotait s amely egyuttal bizonyítja, hogy a sokat ócsárolt és kitagadott zsidóság egy tagja mily nagy szolgálatakat tett Magyarországon kulturájának külföldön és belöldön egyaránt.

Az írókat az elismerés és kitüntetés sokszorosán érte *Petőfi* fordításai nyomán. Két legelőkelőbb irodalmi társaságunk, a *Petőfi*-Társaság, majd a Kisfaludy-Társaság tagjává választotta s a külföld művészei szelvényben-hosszában az ő fordításai útján ismertették meg közönségükkel *Petőfi*-t. A német olvasó előtt népszerű és kedvelt lett nagy poétánk, *Lewinsky* József, a Burgszínház kiváló művésze, kit később *Neugebauer*hez szoros baráti viszony kapcsolt. *Wilbrandt* Bandius, *Hohenfels* Stella mindenféle lelkesedéssel szavalták a *Neugebauer*-féle *Petőfi* fordításokat. Különösen *Lewinsky*-nek vált szívbéli ügyévé a *Petőfi*-verseknek szavalása. Bécsben egy ízben őly lelkesedésre gyújtotta egy estély látogatóit, hogy a „Csatadal” szavalása után helyeikről felugorva, tapssal, zsebkendőlobogtatással adtak elragadtatásuknak kifejezést.

(folytatjuk)

BUDÁN,

a Császárfürdő közvetlen közelében
3 szobás, komfortos lakás kiadó.
Azonnal is elfoglalható!

Cím: III., Lukács-u. 4.

GYORS HIRDETÉSEK

E rovatban egy szó 10 fillér, vastagabb betűvel 20 fillér, legkisebb hirdetés 10 szó. Leghelyesebb a hirdetés szövegét levélben, a hirdetés árának megfelelő összegű levélbéllyelben a kiadóhivatal címére bekiadani.

NYUGDIJAS, 40 éves úriember nősülne. Elvenne 28–32 éves úrilányt, kinek 10.000 P hozománya van. (Közvetítők kizárva.) „Ideális házasság” jelígre a kiadóba.

MAGASPOZÍCIÓJÚ úr megismerkedne csakis vallásos családból származó úrinővel házasság céljából. „GYERMEKSZERETŐ” jelígre a kiadóba.

CSINOS, 28 éves úrilány, kinek kis üzlete és némi hozománya van, férjhez menne biztos állásban levő 40–45 éves úriemberhez. „Együtt dolgozunk” jelígre a kiadóba.

CSINOS, lakással rendelkező úrinő megismerkedne házasság céljából 50–55 éves úriemberrel, ki feleségét el tudja tartani. „Dolgozó asszony” jelígre a kiadóba.

HÁZVEZETŐNŐNEK menne 40 éves, intelligens úrinő, a háztartás minden ágához ért. „Lelkiismeretes” jelígre a kiadóba.

ASSZONYNÉLKÜLI háztartás vezetésére ajánkozik intelligens úrinő. Kitűnően főz, a háztartás minden ágában gyakorlatlaltal rendelkezik. Cím: Baresay-utca 3. f. 1.

IPARMŰVÉSZNŐ régi anyagokból készíti terítőket, függönyöket, babákat, párnákat. Vidékre is megy. Cím a kiadóban.

ROMANILÁBÓL mindennemű iratokat megszerzek. Cím a kiadóban.

KISEBB TERMETRE eladók férfi ruhák és felöltők. Cím: VII., Erzsébet-körút 18. f. 1.

NAGYMŰVELTSÉGŰ úrinő elmenne magányos hölgyhöz vagy úrhoz társalkodónőnek és segítkezne háztartásában is. „Mindenhez értő” jelígre a kiadóba.

SPRINGER fizet legtöbbet, viselt férfi, női ruhaneműért, cipőért, Ap-ród-utca 6. Üzet Szebenyi-térnél.

ISKOLASGYERMEKEK korrepetálását és német nyelvű tanítását szerény díjazásért vállalom. Krausz, Péterffy Sándor-utca 7. III. 8.

TELJES ELLÁTÁST adnék idősebb úrnak. Cím a kiadóhivatalban.

EGYEDÜLÁLLÓ ÚRINŐ lakással férjhez menne 50–60 év körüli úriemberhez. „Lelkiháromónia” jelígre a kiadóba.

TÁRSAT KERESÉK 10.000 pengővel, vállalom kibővítéséhez. Csak-ik teljes című levelekre válaszolok. „Komoly üzlet” jelígre a kiadóba.